

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

модельна навчальна програма для 7–9 класів
закладів загальної середньої освіти

Цикл: базове предметне навчання базової середньої освіти, 7–9 класи

Освітня галузь: громадянська та історична

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Модельна навчальна програма предмета «Історія України» визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання здобувачів освіти, зміст навчального предмета та види навчальної діяльності учнів/учениць для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством.

Програму розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти, яким визначено *мету громадянської та історичної освітньої галузі* – розвиток особистості учня через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між глобальними, загальноукраїнськими і локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини, визнання цінності верховенства права та нетерпимості до корупції.

Предмети і курси 7–9 класів належать до *базового предметного циклу середньої освіти*, що визначає їхнє місце в системі шкільної громадянської та історичної освіти та поміж інших навчальних предметів і курсів. На цьому етапі шкільного життя в учнів/учениць виникають нові мотиви учіння і моделі поведінки: бути освіченими, самостійними, зокрема й у навчанні та пошуку нових знань, які поступово стають цінністю, активно випробовувати свої сили в різних галузях знань і в різних видах діяльності, самостверджуватись в класному колективі. Це обумовлює необхідність врахування в змісті програм і в організації освітнього процесу їхніх психолого-педагогічних особливостей, поступового розширення та ускладнення історичних і громадянсько-знавчих знань, розвитку предметних і міжпредметних умінь, урізноманітнення видів навчальної діяльності, що відбивається на вимогах до обов'язкових результатів навчання учнів/учениць.

З огляду на вищезазначене, **метою навчання «Історії України»** в 7–9 класах, узгодженою з метою освітньої галузі, є *розвиток в учнівства національної і громадянської ідентичності, патріотизму та почуття власної гідності, осмислення минулого і сучасності та зв'язків між ними, відданості політичним, морально-духовним і культурним цінностям українського народу, Європейського Союзу й інших демократичних країн, прихильності ідеям миру, демократії, прав і свобод людини й громадянина.*

Завдання предмета, спрямовані на досягнення мети, реалізують вимоги до обов'язкових результатів навчання громадянської та історичної освітньої галузі, зазначені у Додатку 18 Державного стандарту базової середньої освіти з урахуванням особливостей предметного циклу, зокрема відображаючи вміння і якості особистості (компетентності), які мають бути сформовані/розвинуті через активну діяльність. Вони передбачають, що наприкінці предметного циклу *учень/учениця будуть здатні*:

- орієнтуватись в історичному часі: пов'язувати події, явища, процеси з певними історичними періодами; синхронізувати події, явища і процеси; визначати і виокремлювати історичні періоди (епохи) за характерними ознаками; використовувати періодизацію як предмет дослідження;

- орієнтуватись у соціально-історичному просторі: визначати просторові (територіальні) межі історичних подій, явищ і процесів; встановлювати залежності між історичним та географічним просторами; визначати локальний, регіональний, національний і глобальний виміри історичних подій, явищ і процесів; пояснювати зумовленість історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей природно-географічним середовищем, взаємодію людини і природи; характеризувати вплив різних чинників на формування громадського простору;

- розкривати цілісність і тяглість історичного процесу: характеризувати причиново-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, процесами в часі й просторі; аналізувати взаємозв'язки та взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб; розпізнавати і пояснювати прояви історичних змін та історичних процесів у певний період (історичну епоху);

- добирати, класифікувати, аналізувати й критично оцінювати джерела історичної та суспільно значущої інформації: добирати відомості, необхідні для виконання пізнавального і творчого завдання; аналізувати та синтезувати історичну інформацію; визначати достовірність історичних джерел, різних інтерпретацій історичної та суспільної інформації; розпізнавати способи маніпулювання інформацією та ознаки пропаганди;

- інтерпретувати факти, явища, процеси минулого і сучасного; формулювати судження, гіпотезу; добирати та оцінювати аргументи для підтвердження певного судження; дискутувати стосовно важливих для суспільства питань минулого та сучасного;

- усвідомлювати власну гідність та ідентичність; аналізувати свою належність до різних спільнот; пізнавати себе, свої якості та здібності, розвивати і конструктивно їх реалізувати на уроках; пояснювати, що означає бути відповідальним громадянином України;

- діяти з урахуванням принципів демократії, прав людини, прав та обов'язків громадянина: доводити необхідність захисту прав і гідності людини; дотримуватися законів, суспільних норм і правил, які не суперечать

правам людини і принципу поваги до людської гідності; тлумачити сутність принципів та механізмів демократії; брати участь у житті школи й громади.

Компетентнісний потенціал освітньої галузі, визначений у Додатку 17 Державного стандарту базової середньої освіти, реалізовуватиметься за рахунок комплексу ключових компетентностей, сформованих умінь, ставлень, базових знань. У результаті опанування предмета учні/учениці мають засвоїти основні категорії і поняття, такі, що складають логічну частину *базових знань освітньої галузі*. Кількість годин у пропонованій програмі відповідає рекомендованому навчальному часу, визначеному Типовою освітньою програмою (наказ Міністерства освіти і науки України № 235 від 19.02.2021 р. «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти»).

Пріоритети змісту і структура викладання предмета

Розвиток громадянського суспільства в Україні, послідовна інтеграція української держави в систему європейських і світових цінностей та демократії потребує формування в учнів/учениць знань, навичок, ставлень та ціннісних характеристик для підтримки, захисту й просування цих ідей. У реаліях сучасного українського суспільства гостро актуалізована проблема формування національної та громадянської ідентичностей, оскільки ідентичність громадян, об'єднаних не тільки формальною належністю до однієї держави, а й спільною соціальною пам'яттю, системою цінностей і смислів, є фундаментом державності. В цьому контексті історія та громадянська освіта покликані надати учням цілеспрямований і змістовний навчальний досвід, що відображатиме історичне минуле й сучасні суспільні реалії та сприятиме розвитку відповідних якостей і компетентностей особистості.

Тому зміст історичного матеріалу в пропонованій програмі базований, зокрема, на таких пріоритетах:

- акцент на формуванні національної та громадянської ідентичностей учнів/учениць;
- людиноцентризм;
- увиразнення національних і загальнолюдських цінностей у минулому й сьогоденні;
- оптимальне поєднання та взаємозв'язок національної, регіональної та локальної історії;
- багатоперспективність і полікультурність;
- зв'язок минулого і сьогодення;
- внутрішньогалузева та міжгалузева інтеграція.

Модельна програма передбачає, що предмет «Історія України» у 7–9 класах викладається у вигляді окремих курсів у кожному навчальному році. Для піднесення національної самосвідомості громадян, розвитку національної

пам'яті, забезпечення активної підтримки України світовою спільнотою надважливим є збереження курсів національної історії як стрижня в системі шкільної історичної освіти на базовому рівні.

Водночас формування/розвиток в учнів/учениць розуміння цілісності історичного процесу, увиразнення спільних явищ, тенденцій у минулому і сучасності України та Європи V – початку XX ст. та особливостей вітчизняного минулого й сьогодення неможливі без внутрішньогалузевої та міжгалузевої інтеграції змісту й діяльності учнів/учениць. Тому інтеграцію як один із ключових складників Державного стандарту базової середньої освіти і послідовної реалізації компетентнісного підходу в пропонованій програмі реалізовано за рахунок таких складників:

- викладання курсів у всіх класах здійснюється у хронологічній послідовності: передбачає хронологічно узгоджений/синхронізований виклад подій і явищ історії України й всесвітньої історії (див. таблицю нижче);
- включення в зміст курсів Історії України обов'язкового інтегрованого компонента (вступного випереджального та підсумкового узагальнень) на початку і наприкінці кожного класу¹;
- виокремлення в кожному курсі елементів/сюжетів інтегрованого змісту для цілісного висвітлення перебігу історичного процесу (розгляд подій і процесів української історії у контексті європейської і світової історії, дослідження впливу подій і процесів в Україні на інші країни тощо);
- акцент на формуванні і розвитку ключових компетентностей і наскрізних/предметних умінь освітньої галузі (на рівні визначень і алгоритмів пізнавальної діяльності);
- застосування інтегрованих завдань і проєктів, зокрема через реалізацію рекомендованих у цій програмі видів діяльності;
- збереження наступності з інтегрованим курсом адаптаційного циклу базового рівня освіти (5–6 класи).

Оскільки маємо певну асинхронність у хронології (як по темах, так і кількості річного навантаження (для 8-9 класів), її подолання вимагає відповідного календарно-тематичного планування. Основою для такого планування може стати подана нижче таблиця синхронізації.

---

¹ Автори пропонують проведення у кожному випадку двох вступних та узагальнювальних інтегрованих уроків. Наприклад, перший з інтегрованих уроків у 7-му класі охоплює питання 1. Цивілізації стародавніх часів та їхні здобутки 2. Періодизація Середньовіччя в історії людства та України 3. Україна в контексті європейського Середньовіччя. Другий інтегрований урок з цієї теми присвячується розгляду питань: 1. Джерела історії Середньовіччя 2. Велике переселення народів та його наслідки. Розселення слов'ян. Такий підхід дає змогу формувати в учнів уявлення про європейський контекст в історії України і водночас відразу виокремлювати особливості її розвитку, а потім переходити до глибокого вивчення цих питань.

Таблиця для синхронізації курсів історії України та всесвітньої історії в 7–9 класах²

Клас	Предмет	Розділ навчальної програми
7 клас	Всесвітня історія / Історія України	Повторення. Вступ Середньовіччя як період розвитку людства і Русі- України
	Всесвітня історія	Розділ 1. Становлення перших держав Середньовіччя
	Історія України	Розділ 1. Виникнення та становлення Русі-України
	Всесвітня історія	Розділ 2. Формування європейського середньовічного суспільства
	Історія України	Розділ 2. Русь-Україна наприкінці X – у першій половині XI ст.
	Всесвітня історія	Розділ 3. Європейські держави в X–XV ст. Доба вікінгів. Хрестові походи
	Історія України	Розділ 3. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.
	Історія України	Розділ 4. Королівство Руське (Галицько-Волинська держава)
	Всесвітня історія	Розділ 4. Матеріальне і духовне життя європейського Середньовіччя
	Історія України	Розділ 5. Руські удільні князівства у складі сусідніх держав. Кримське ханство
	Всесвітня історія	Розділ 5. Виникнення та розвиток держав Центральної та Східної Європи в XI–XV ст.
	Всесвітня історія	Розділ 6. Цивілізації середньовічного Сходу (оглядово)
	Історія України/ Всесвітня історія	Узагальнення до курсу Спадщина Середньовіччя в історії людства та України
8 клас	Історія України/ Всесвітня історія	Повторення. Вступ Ранньомодерна доба в історії людства та України
	Всесвітня історія	Розділ 1. Великі географічні відкриття: зустріч цивілізацій. Зародження капіталістичних відносин
	Всесвітня історія	Розділ 2. Світ ідей. Відродження. Реформація. Бароко
	Всесвітня історія	Розділ 3. Західна і Центральна Європа в XVI–XVII ст.
	Історія України	Розділ 1. Українські землі у складі Речі Посполитої (XVI – перша половина XVII ст.)
	Історія України	Розділ 2. Становлення козацтва (XVI – перша половина XVII ст.)

² Тут і далі в програмі елементи змісту, які інтегрують історію України та всесвітню історію, подані шрифтом Calibri

	Історія України	Розділ 3. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст.
	Всесвітня історія	Розділ 4. Османська імперія. Держави Східної Європи в XVI – першій половині XVIII ст.
	Історія України	Розділ 4. Козацька Україна наприкінці 50-х років XVII – на початку XVIII ст.
	Всесвітня історія	Розділ 5. Епоха Просвітництва. Початок модернізації
	Історія України	Розділ 5. Українські землі в 20–90-х роках XVIII ст.
	Всесвітня історія	Розділ 6. Світ східних цивілізацій у XVI–XVIII ст.(оглядово)
	Історія України/ Всесвітня історія	Узагальнення до курсу Історія людства та України в контексті Раннього Нового часу
9 клас	Історія України/ Всесвітня історія	Повторення. Вступ «Довге» XIX століття в історії України та світу
	Всесвітня історія	Розділ 1. Європа в час Французької революції та наполеонівських війн
	Історія України	Розділ 1. Українські землі у складі Російської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
	Всесвітня історія	Розділ 2. Держави Європи та США: політичне і суспільне життя, зовнішня політика (1815–1870 рр.)
	Історія України	Розділ 2. Українські землі у складі Австрійської імперії наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.
	Історія України	Розділ 3. Повсякденне життя та культура України кінця XVIII – першої половини XIX ст.
	Всесвітня історія	Розділ 3. Модернізаційні процеси у країнах Європи та США в останній третині XIX – на початку XX ст. «Пробудження Азії»
	Історія України	Розділ 4. Українські землі у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.
	Історія України.	Розділ 5. Українські землі у складі Австро-Угорщини в другій половині XIX ст.
	Всесвітня історія	Розділ 4. Міжнародні відносини (друга половина XIX – початок XX ст.)
	Історія України	Розділ 6. Україна початку XX ст. перед викликами модернізації
	Всесвітня історія	Розділ 5. Розвиток культури та повсякденне життя (кінець XVIII – початок XX ст.)
	Історія України	Розділ 7. Повсякденне життя та культура України в середині XIX – на початку XX ст.
	Історія України/ Всесвітня історія	Узагальнення до курсу Історія людства та України в контексті Нового часу

Громадянознавчий складник в курсах Історії України у 7-9 класах реалізується через застосування загальних категорій (держава, закон, право, суспільні відносини та ін.) та розкриття зв'язків минулого і сучасності на прикладах трансформації найважливіших явищ і процесів суспільного життя: становлення людських спільнот, держав, права, інститутів демократії, громадянства, інституту власності тощо.

Складники програми

За вимогами Типової освітньої програми запропонована модельна програма містить результативний, змістовий і процесуальний складники, структуровані за відповідними рубриками: **«Очікувані результати навчання»**, **«Пропонований зміст предмета»**, **«Види навчальної діяльності»**.

Очікувані результати навчання зорієнтовані на формування/розвиток відповідних компетентностей і наскрізних умінь здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти в логічному поєднанні знанневого, діяльнісного й смислового компонентів. Подані в програмі формулювання очікуваних результатів навчання учнів/учениць є комплексними. Один і той самий результат може бути досягнутий як їхнім залученням до різних видів навчальної діяльності, так і засвоєнням ними історичних знань і громадянських цінностей.

Зміст кожного курсу складається з розділів, що містять переліки певних історичних сюжетів, не розділених на окремі уроки. Вчитель, орієнтуючись на вимоги щодо очікуваних результатів, самостійно визначає назву теми, кількість і перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації освітнього процесу, пізнавальних можливостей окремих учнів/учениць і класу в цілому, індивідуального стилю викладання тощо.

У програмах курсів відсутня вказівка на кількість навчальних годин за розділами. У межах загальної річної кількості годин учитель самостійно визначає час для роботи над кожним розділом кожної програми, зберігаючи при цьому повноту завдань, визначених як результати і зміст навчання.

Спільними для курсів історії України 7, 8 та 9 класів є основні види навчальної діяльності учнів. Визначення основних видів навчальної діяльності та їх повторюваність слугує основою технології навчання здобувачів освіти історії, адже постійне залучення учнів/учениць в активну різноманітну діяльність може забезпечити реальне досягнення планованих програмових результатів. Кожний вид навчальної діяльності формує/розвиває їхні компетентності й наскрізні вміння.

Організація навчання учнів/учениць 7–9 класів історії передбачає певну динаміку: оперування в кожному наступному класі більшим обсягом інформації, понять і категорій; збільшення обсягів, складності, характеру і видів джерел; урізноманітнення й ускладнення способів діяльності; підвищення ступеня самостійності учнів/учениць – від виконання завдання за докладною інструкцією вчителя до самостійного його виконання.

З урахуваннями теми уроку в освітній процес програмою рекомендовано включати такі види діяльності учнів/учениць:

- підготовка коротких (1–2 хв.) усних повідомлень, які підвищують їхню зацікавленість матеріалом та сприяють розвитку низки наскрізних умінь і ключових компетентностей;

- пошукові завдання: пошук інформації у різних джерелах (підручнику, довідниках, інтернет-джерелах тощо), систематизація, оцінювання якості та достовірності інформації з дотриманням такого алгоритму: 1) пошук/опрацювання інформації з різних джерел щодо тлумачення поняття; 2) обговорення набутої інформації в класі; 3) формулювання визначення понять і термінів; порівняння їх з підручником, словником тощо;

- практичні завдання: розв’язання і складання хронологічних задач, креслення схем і таблиць, заповнення контурних карт, створення медіа текстів тощо;

- завдання з розвитку критичного та системного мислення: аналіз і оцінка інформації різноманітних джерел; формулювання запитань до джерела в цілому та поданої в ньому інформації, розрізнення в ньому фактів і суджень; оцінка достовірності, надійності та повноти запропонованих/знайдених джерел та їх інтерпретацій;

- творчі завдання: створення нових навчальних продуктів, в яких поєднані набуті знання, вміння та особистісні погляди на історичне минуле й сьогодення: віртуальні екскурсії; усні/письмові твори-роздуми, малюнки, макети; рольові й імітаційні ігри тощо;

- обговорення та дискусії на основі відкритих та контроверсійних питань історії та суспільного життя: висловлення власних суджень щодо тих чи тих історичних особистостей, вчинків людей, підбір аргументів для захисту власної позиції, участь в обговоренні з дотриманням правил дискутування, діалоги з переконанням інших;

- індивідуальні/групові проєкти: планування власної діяльності на певний проміжок часу, планування співпраці з іншими у проєкті, дослідницька діяльність, співпраця з реалізації проєкту та досягнення результатів, презентація результатів проєкту.

Пропоновані програмою зміст та види навчальної діяльності пропонують варіанти урізноманітнення організації діяльності учнів/учениць, не обмежуючи академічну свободу і творчість учителя.

Шляхи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу

Реалізація мети і завдань предмета «Історія України» в 7–9 класах можлива за умови активного навчання учнів/учениць, коли вони є суб'єктами навчання: виконують творчі завдання, беруть участь у діалозі, дискусії, ставлять запитання одне одному та вчителю. Така модель навчання потребує від вчителів організації активної діяльності та самостійного дослідження учнів/учениць, врахування багатьох інтересів та інтерпретацій, варіативність думок і відповідей.

Системне застосування методів і технологій активного навчання історії як-от мозковий штурм, дискусія, рольова гра, моделювання, аналіз кейсів (випадків, реальних ситуацій суспільного життя), проєктна технологія, взаємонавчання, робота в малих групах, драматизація, портфоліо тощо має системно поєднуватися з іншими методами навчання, зокрема, із роботою з різноманітними джерелами (підручником, медіа текстами, візуальними джерелами тощо).

На уроках історії мають бути створені умови, за яких кожний учень і кожна учениця матиме змогу індивідуально чи в парі/групі дослідити історичні й суспільні явища, процеси та події, висловити власне судження чи оцінку, обґрунтувати власну позицію, поміркувати вголос, поділитися враженнями та особистим досвідом. Це потребує створення позитивної атмосфери навчання, ефективного й безпечного освітнього середовища, побудови взаємовідносин учасників освітнього процесу на партнерських засадах і взаємоповазі.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. 7 клас

Кількість годин: 35 (рекомендована 1 год. на тиждень)

Очікувані результати навчання учнів	Пропонований зміст курсу	Орієнтовні види навчальної діяльності
Вступ (інтегрований з предметом «Всесвітня історія»)³		
<i>Учень/учениця</i>		
<i>Називає</i> цивілізації стародавніх часів та їхні	Цивілізації стародавніх часів та	<i>Короткі повідомлення:</i> «Велике переселення народів на карті Європи»

³ Елементи змісту, які інтегрують історію України та всесвітню історію, подані шрифтом Calibri

<p>здобутки, <i>описує</i> спадщину мешканців України у стародавню добу</p> <p><i>Користується</i> історичною періодизацією для характеристики історичного періоду Середніх віків (Середньовіччя) як періоду між історією Стародавнього світу та Новою історією</p> <p><i>Називає і пояснює</i> хронологічні межі та періодизацію Середньовіччя</p> <p><i>Наводить приклади змін та неперервності в історії суспільства</i> на прикладі Стародавнього світу і Середньовіччя</p> <p><i>Називає</i> основні події і явища Стародавнього світу і Великого переселення народів</p> <p><i>Визначає на карті напрямки</i> Великого переселення народів і розселення слов'ян, перебіг подій, явищ, процесів Великого переселення народів та <i>описує</i> їх за картою</p> <p><i>Характеризує види джерел</i> з історії Середньовіччя та їхні особливості та <i>виявляє</i> смислові зв'язки між різними фрагментами інформації та джерелами різних видів з історії Середньовіччя</p>	<p>їхні здобутки</p> <p>Середньовіччя як період розвитку людства. Періодизація Середньовіччя</p> <p>Україна в контексті європейського Середньовіччя</p> <p>Джерела з історії Середньовіччя</p> <p>Велике переселення народів та його наслідки. Розселення слов'ян</p>	<p>«Питання «прабатьківщини» слов'ян: що відомо» «Слов'яни на мапі Європи у IV–VI ст.» «Що таке літопис, хроніка»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування хронологічних меж та періодизації Середньовіччя Самостійний пошук 2–3 джерел для характеристики суспільних змін у добу Середньовіччя в Україні та Європі</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Складання порівняльної таблиці «Ознаки культурно-історичних періодів Стародавнього світу і Середньовіччя»; хронологічної таблиці «Періодизація історії Середньовіччя» Формулювання запитань до історичних джерел з історії Середньовіччя Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення особливостей Середньовіччя як періоду між історією Стародавнього світу та Новою історією</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i> Підготовка та представлення презентацій, описів здобутків населення України стародавніх часів Презентація «У Середньовіччя на машині часу» Проведення опитування в класі «Що б я хотів/хотіла дізнатись з історії Середньовіччя»</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i> На підставі чого дослідники минулого поділяють всесвітню історію на епохи? Що означає поняття «цивілізація»? Які показники переходу від первісності до цивілізації ви знаєте?</p>
--	---	---

		<p>Що ви можете віднести до «уроків історії Стародавнього світу»?</p> <p>Які, на вашу думку, досягнення людства епохи первісності та історії стародавніх цивілізацій важливі в теперішні часи?</p> <p>Чи згодні ви з твердженням, що Середньовіччя – важливий період історії людства? Свою думку аргументуйте</p> <p>Чи є Середньовіччя, на вашу думку, добою занепаду, як стверджували італійські вчені епохи Відродження?</p>
--	--	---

Розділ 1. ВИНИКНЕННЯ РУСИ-УКРАЇНИ

Учень/учениця		
<p><i>Називає і пояснює</i> основні події і явища ранньої Русі</p> <p><i>Розташовує у хронологічній послідовності</i> відомості про ранню Русь, згадки у джерелах руських князів/княгині середини IX–X ст. та <i>укладає синхроністичну таблицю, наводить приклади спільного і відмінного</i> в історичних подіях, явищах і процесах раннього Середньовіччя в Європі й на теренах сучасної України</p> <p><i>Пояснює</i> особливості зовнішніх відносин княгині Ольги, князя Святослава</p> <p><i>Визначає</i> на карті території розселення літописних слов'янських племен на теренах сучасної України та їх сусідів</p> <p><i>Визначає напрямки</i> походів руських князів/княгині середини IX–X ст. та <i>описує</i> їхніх за картою</p>	<p>Розселення літописних слов'янських племен на території сучасної України. Суспільство та господарство східних слов'ян. Сусіди східних слов'ян</p> <p>Заснування міста Київ</p> <p>Діяльність військово-торгових груп норманів-русів в Східній Європі. Осілість русів на Середньому Подніпров'ї</p> <p>Виникнення киеворуської державності.</p> <p>Руські князі/княгиня середини IX–X ст.: між легендами та історією</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «літописні слов'янські племена», «заснування Києва», «торговий шлях «із варягів у греки», «походження етноніму «русь»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «русь», «данина», «дружина», «князь», «печеніги», «полюддя», «Русь» («Русь-Україна»), «хозари», «язичництво»</p> <p>Створення хмарин слів, ребусів, кросвордів із тем розділу</p> <p>Самостійний добір джерел для характеристики ранньої Русі, діяльності руських князів/княгині середини IX–X ст.</p> <p><i>Практичні завдання і завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Опрацювання карт/контурних карт з тем розділу Складання порівняльних, причино-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з</p>

<p><i>Пояснює</i> поняття «русь» як етнонім, самоназву військово-торгової групи норманів</p> <p><i>Характеризує</i> основні версії походження та значення назви «Русь» («Русь-Україна»), роль міста Києва у виникненні Русі</p> <p><i>Характеризує</i> значення торгового шляху «із варягів у греки»</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями, явищами і вчинками руських князів/княгині середини IX–X ст., висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасності</p> <p><i>Розрізняє</i> економічні, політичні, культурні чинники розвитку суспільства ранньої Русі, <i>пояснює</i> їхній взаємовплив</p> <p><i>Характеризує</i> діяльність людини у природно-географічному середовищі IX–X ст., наводить приклади впливу людини на природу в минулому і сьогодні</p> <p><i>Самостійно добирає</i> інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір</p> <p><i>Аргументує</i> власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел, урахуваючи гуманістичні цінності</p>		<p>історичних джерел для пояснення впливу природних умов на господарське та суспільне життя слов'янських племен на теренах сучасної України, виникнення Русі як державного утворення.</p> <p>Формулювання суджень про діяльність історичних діячів (у межах тем розділу)</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i> Уявна екскурсія Давнім Києвом Історична реконструкція повсякденного життя населення Русі-України в середині IX–X ст. Історичні портрети: князі Олег, Ігор, Святослав, княгиня Ольга</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i> Яка роль Києва у виникненні Русі? Яка роль військово-торгових груп норманів у Східній Європі? Яке значення торгового шляху «з варяг у греки» для розвитку ранньої Русі?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> «Повість временних літ» – найдавніший відомий руський літопис/найдавніша літературна пам'ятка в історії України Русь і Хозарська держава</p>
<p>Розділ 2. РУСЬ-УКРАЇНА НАПРИКІНЦІ X – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XI ст.</p>		
<p><i>Визначає хронологічні межі</i> правління князів Володимира Святославовича (Великого) та Ярослава Володимировича (Мудрого), хрещення</p>	<p>Правління руських князів наприкінці X – у першій половині XI ст.</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «хрещення Русі», «розгром Ярославом Володимировичем печенігів біля Києва», «зведення</p>

<p>Русі, розбудови Київської митрополії, боротьби Русі з печенігами, започаткування кодифікації звичаєвого права</p> <p><i>Розташовує у хронологічній послідовності події історії України зазначеного періоду</i></p> <p><i>Визначає на карті територіальні межі Русі-України наприкінці X – у першій половині XI ст., території, підлеглі Русі-Україні за правління Володимира Святославовича (Великого) та Ярослава Володимировича (Мудрого)</i></p> <p><i>Позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів</i></p> <p><i>Характеризує Русь періодів правління Володимира Святославовича та Ярослава Володимировича як ранню середньовічну державу</i></p> <p><i>Визначає причини і наслідки впровадження християнства як державної релігії Русі-України, місце Русі-України серед європейських держав після прийняття християнства</i></p> <p><i>Пояснює правове становище і суспільну роль різних верств населення Русі-України</i></p> <p><i>Ідентифікує на основі аналізу джерела події та явища політичної, соціальної, економічної, культурно-інтелектуальної історії, історії повсякденності тощо</i></p> <p><i>Складає історичний портрет Володимира Святославовича, Ярослава Володимировича за допомогою доступних історичних джерел</i></p> <p><i>Характеризує пам'ятки культури Русі-України</i></p>	<p>Впровадження християнства. «Руська правда»</p> <p>Влада. Суспільний устрій. Господарство. Повсякдення. Села. Міста. Ремесла. Торгівля</p> <p>Релігійне життя. Культура</p> <p>Місце Русі-України серед європейських держав наприкінці X – у першій половині XI ст.</p>	<p>Софійського собору», «започаткування укладання «Руської правди»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «берестяна грамота», «бояри», «вотчина», «графіті», «ікона», «книжкові мініатюри», «митрополія», «фреска». «мозаїка», «собор», «шлюбна дипломатія»</p> <p>Створення хмарин слів, ребусів, кросвордів із тем розділу</p> <p>Самостійний добір джерел для характеристики правління руських князів наприкінці X – у першій половині XI ст.</p> <p><i>Практичні завдання і завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу Складання порівняльних, причиново-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел для зіставлення (за напрямками), порівняння діяльності Володимира Святославовича та Ярослава Володимировича з діяльністю перших руських князів/княгині Формулювання суджень про діяльність Володимира Святославовича / Ярослава Володимировича / митрополита Іларіона</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i> Уявна екскурсія Києвом часів Володимира Святославовича (Великого) / Ярослава Володимировича (Мудрого) Історична розвідка: «Становище різних верств населення Русі-України на основі “Руської правди”» Твір-роздум: роль і вплив християнської релігії й</p>
--	---	---

<p>першої половини XI ст.</p> <p><i>Самостійно добирає</i> інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір</p> <p><i>Аргументує</i> власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел, ураховуючи гуманістичні цінності</p>		<p>церкви в житті руського суспільства</p> <p>Історична реконструкція села, міста Русі-України першої половини XI ст.</p> <p>Історичні портрети (на вибір): князі Володимир Святославович (Великий), Ярослав Володимирович (Мудрий)</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i> Чому князя Ярослава прозвали Мудрим? У чому полягає історичне значення впровадження християнства як державної релігії Русі-України і утворення Київської митрополії?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Руська правда – правова пам'ятка Русі-України «Змієві вали» - унікальна оборонна споруда часів Русі-України Пам'ятки культури Русі-України першої половини XI ст. / на території нашого краю</p>
--	--	---

Розділ 3. РУСЬ-УКРАЇНА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIII ст.

<p><i>Визначає хронологічні межі</i> правління князів Володимира Всеволодовича (Мономаха), Мстислава Володимировича (Великого)</p> <p><i>Розташовує у хронологічній послідовності</i> основні відомості про події Київського, Чернігівського, Переяславського, Волинського і Галицького князівств у другій половині XI – першій половині XIII ст., про Вишгородський, Любецький, з'їзди князів, першу писемну згадку слова «Україна», зведення Успенського собору Києво-Печерського монастиря</p> <p><i>Укладає синхроністичну таблицю, наводить</i></p>	<p>Поліцентричність руської державності в другій половині XI – першій половині XIII ст. Вишгородський, Любецький з'їзди князів та їхні рішення.</p> <p>Київське, Чернігівське Переяславське, Волинське і Галицьке князівства в середині XII – першій половині XIII ст.: політичне і соціально-економічне життя (оглядово)</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «перша писемна згадка про Україну», «Любецький з'їзд князів», «зведення Успенського собору Києво-Печерського монастиря»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «поліцентричність руської державності», «адміністративно-територіальні утворення – «землі», «половці» Створення ребусів, кросвордів із тем розділу Самостійний добір джерел для характеристики Київського, Чернігівського, Переяславського,</p>
--	---	---

<p>приклади спільного і відмінного в історичних подіях, явищах і процесах</p> <p><i>Визначає</i> на карті територіальні межі Київського, Чернігівського, Переяславського, Волинського і Галицького князівств, половецьких земель в середині XII – першій половині XIII ст.; землі кочових народів степів України X–XIII ст.; візантійські володіння на Кримському півострові</p> <p><i>Описує</i> історичні події, явища і процеси за картою</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками людей, наводить приклади</p> <p><i>Характеризує</i> Вишгородський, Любецький з'їзди князів та їхні рішення</p> <p><i>Пояснює</i> передумови, причини, сутність поліцентричності Русі-України</p> <p><i>Розрізняє</i> економічні, політичні чинники виникнення самостійних адміністративно-територіальних утворень («земель»), де загосподарювали представники Мономаховичів, Олеговичів, Ростиславовичів</p> <p><i>Характеризує</i> пам'ятки культури Русі-України другої половини XI – першої половини XIII ст.</p> <p><i>Ідентифікує</i> на основі аналізу джерела події та явища політичної, соціальної, економічної, культурно-інтелектуальної історії, історії повсякденності зазначеного періоду</p> <p><i>Самостійно добирає</i> інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір</p>	<p>Культура Русі-України в другій половині XI – першій половині XIII ст..</p> <p>Кочові народи степів України X–XIII ст.</p> <p>Візантійські володіння на Кримському півострові</p> <p>Місце Русі-України серед європейських держав у другій половині XI – першій половині XIII ст.</p>	<p>Волинського і Галицького князівств у другій половині XI – першій половині XIII ст.), правління спадкоємців Ярослава Володимировича (Мудрого)</p> <p><i>Практичні завдання і завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу</p> <p>Складання порівняльних, причиново-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел для пояснення правління наступників Ярослава Володимировича (Мудрого) як процесу виникнення самостійних адміністративно-територіальних утворень («земель»)</p> <p>Формулювання суджень про діяльність історичних діячів (у межах тем розділу)</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Історична реконструкція повсякдення жителів села, міста Русі-України першої половини XII–XIII ст. (на вибір вчителя)</p> <p>Історичні портрети (на вибір): Володимир Всеволодович (Мономах), Мстислав Володимирович (Великий), Ігор Святославович (новгород-сіверський)</p> <p>Твір-роздум: Якими є вчинки і риси характеру Володимира Всеволодовича (Мономаха), Ігоря Святославовича (на вибір учениці/учня) за пам'ятками «Повчання дітям», «Слово про похід Ігорів» та іншими доступними джерелами</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Як згадка слова «Україна» пов'язана з переяславським князем Володимиром Глібовичем?</p> <p>Які питання вирішувались на з'їздах князів?</p> <p>Які основні здобутки Володимира Всеволодовича (Мономаха)?</p>
--	---	--

<p><i>Складає</i> історичний портрет особистості за допомогою доступних історичних джерел</p> <p><i>Аргументує</i> власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей</p> <p><i>Використовує</i> інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів</p>		<p>Чому Мстислав отримав прізвисько Великий?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> «Повчання дітям Володимира Мономаха» – визначна літературна пам'ятка Русі-України Герой «Слова о полку Ігоревім» князь Ігор Святославович (новгород-сіверський) Крим у подіях X-XIII ст. у Причорномор'ї Пам'ятки культури Русі-України другої половини XI – першої половини XIII ст. за галузями - архітектура, мистецтво, книжкові пам'ятки (на вибір учня/учениці)</p>
<p>Розділ 4. ВОЛИНЬ І ГАЛИЧИНА КІНЦЯ XII – СЕРЕДИНИ XIII ст. ВОЛИНСЬКО-ГАЛИЦЬКЕ КНЯЗІВСТВО («ДЕРЖАВА РОМАНОВИЧІВ») СЕРЕДИНИ XIII–XIV ст.</p>		
<p><i>Називає і пояснює</i> основні події і явища історії Волині і Галичини кінця XII – середини XIV ст.</p> <p><i>Розташовує у хронологічній послідовності</i> відомості про час правління у Галичі Романа Мстиславовича, вторгнення монголів на Русь-Україну; дати битви на річці Калка, оборони Києва від монголів, коронування Данила Романовича</p> <p><i>Синхронізує і наводить приклади спільного і відмінного</i> в історичних подіях, явищах і процесах в Центральній Європі й на теренах сучасної України в епоху Середньовіччя</p> <p><i>Визначає</i> на карті умовні територіальні межі Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів») та сусідніх держав, напрямки походів монголів на Русь-Україну в 1239–1242 рр. та <i>описує</i> їх за картою</p>	<p>Волинь і Галичина в кінці XII – середині XIII ст. Утворення Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»)</p> <p>Походи монголів на Русь-Україну. Особливості підпорядкування Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів») та інших князівств Русі-України Монгольській імперії (Золотій Орді)</p> <p>Відновлення влади Романовичів на Волині та в Галичині. Коронування Данила Романовича. Волинь і Галичина за наступників короля Данила</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Золота Орда», «Битва на річці Калка», «Оборона Києва від монголів», «коронування Данила Романовича»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «баскак», «король», «хан», «ярлик» Створення ребусів, кросвордів із тем розділу Самостійний добір джерел для характеристики правителів Волині й Галичини, Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»)</p> <p><i>Практичні завдання і завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Опрацювання карт/контурних карт з тем розділу Складання порівняльних, причино-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з</p>

<p><i>Характеризує</i> особливості підпорядкування окремих руських князівств Монгольській Імперії (Золотій Орді)</p> <p><i>Характеризує</i> внутрішню та зовнішню діяльність князя/короля Данила, <i>визначає</i> історичне значення його коронування</p> <p><i>Пояснює</i> особливості політичного устрою, господарського розвитку і культури русько-українського суспільства як визначальних умов збереження його самобутності під час монгольського завоювання</p> <p><i>Характеризує</i> пам'ятки культури Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»)</p> <p><i>Самостійно добирає</i> інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір</p> <p><i>Складає</i> історичний портрет діяча за допомогою доступних історичних джерел</p> <p><i>Аргументує</i> власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей</p> <p><i>Пояснює</i> взаємовплив політичних, економічних, соціальних, технологічних, культурних та інших чинників, які творили історичну епоху</p> <p><i>Визначає</i> передумови посилення культурних впливів країн Центральної Європи на Волинсько-Галицьке князівство («державу Романовичів») та <i>наводить приклади</i> за доступними візуальними і текстовими джерелами</p>	<p>Релігійне життя. Культура Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»).</p> <p>Вплив культур країн Центральної Європи на повсякденне життя і розвиток мистецтва у Волинсько-Галицькому князівстві («державі Романовичів»)</p>	<p>історичних джерел для пояснення історичного значення коронування Данила Романовича, важливості ідеї королівства Руського під час боротьби за волинсько-галицьку спадщину в середині XIV ст.</p> <p>Формулювання суджень про діяльність історичних осіб (у межах тем розділу)</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i> Історичні портрети: Данила Романовича, Ярослава Осмомисла, Романа Мстиславовича, Льва Даниловича, Юрія Львовича</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i> Які особливості підпорядкування окремих руських князівств Монгольській імперії (Золотій Орді)? Чому не вдалися спроби організації антимонгольської коаліції? Чому політичний і суспільний розвиток Волині і Галичини середини XIII – середини XIV ст. є важливим для української історії?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Вплив культур країн Центральної Європи на повсякденне життя і розвиток мистецтв у Волинсько-Галицькому князівстві («державі Романовичів») Піднесення міст – осередків ремесла й торгівлі Пам'ятки культури Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»)</p>
--	---	---

Розділ 5. РУСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ СУСІДНІХ ДЕРЖАВ (СЕРЕДИНА XIV – ПОЧАТОК XVI ст.). КРИМСЬКЕ ХАНСТВО		
<p><i>Розташовує у хронологічній послідовності періоди входження руських земель до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства та інших держав</i></p> <p><i>Укладає синхроністичну таблицю, наводить приклади спільного і відмінного в історичних подіях, явищах і процесах Середньовіччя в Центральній Європі й на теренах сучасної України</i></p> <p><i>Позначає на карті українські землі в складі сусідніх держав; територію Кримського ханства; місця подій, що визначали включення князівств південно-західної Русі до складу сусідніх держав в XIV–XV ст..</i></p> <p><i>Пояснює поняття «еліта», «магдебурзьке право», «магнат», «персональна унія», «самоврядування», «султан», «шляхта», «етнос»</i></p> <p><i>Визначає віддаленість, тривалість одних подій, явищ, процесів відносно інших</i></p> <p><i>Позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів</i></p> <p><i>Пояснює особливості державних устроїв Великого князівства Литовського, Польського королівства; становища руських земель у складі різних держав</i></p> <p><i>Визначає соціальний склад українських земель</i></p> <p><i>Пояснює формування уявлень про окремішність</i></p>	<p>Інкорпорація руських земель до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства та інших держав</p> <p>Кревська, Городельська унії та їхній вплив на руську політичну еліту</p> <p>Русь як окремих регіон у Польському королівстві. Луцький з'їзд монархів. Київське князівство та його ліквідація</p> <p>Особливості державного устрою Великого князівства Литовського та Польського королівства</p> <p>Формування шляхетського стану та його роль у становій державі. Суспільні відносини</p> <p>Сільське господарство. Міста, магдебурзьке право. Ремесла і торгівля</p> <p>Релігійне життя. Культура українських земель. Пам'ятки культури</p> <p>Держава Феодоро в Криму (оглядово). Утворення</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Битва на річці Сині Води», «Грюнвальдська битва», «Кревська унія», «Городельська унія», «Луцький з'їзд монархів»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «еліта», «магдебурзьке право», «магнат», «персональна унія», «самоврядування», «султан», «шляхта», «інкорпорація», «етнос» Створення ребусів, кросвордів із тем розділу Самостійний добір джерел для характеристики особливості державних устроїв Великого князівства Литовського, Польського королівства, становища руських земель у складі різних держав</p> <p><i>Практичні завдання і завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Опрацювання карт/контурних карт з тем розділу Складання порівняльних, причиново-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел для пояснення інкорпорації руських земель до складу Великого князівства Литовського, Польського королівства та інших держав, формування уявлень про окремішність українських спільнот. Формулювання суджень про діяльність історичних осіб (у межах тем розділу)</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i> Історичні портрети: князів Ольгерда, Вітовта,</p>

<p>українських спільнот</p> <p><i>Визначає</i> впливи Кревської та Городельської уній на формування української політичної еліти у Великому князівстві Литовському, Польському королівстві</p> <p><i>Розрізняє</i> економічні, політичні, культурні чинники утворення Кримського ханства і його підпорядкування Османській імперії</p> <p><i>Характеризує</i> організацію влади і суспільства в українських землях, Кримському ханстві, Великому князівстві Литовському та Польському королівстві в XV ст.</p> <p><i>Характеризує</i> особливості господарського і культурного розвитку, зокрема розвитку міст із магдебурзьким правом; вплив європейської культури на культуру населення українських земель</p> <p><i>Пояснює і наводить приклади</i> єдності, розмаїття і багатомірності минулого та його впливу на сучасність</p> <p><i>Характеризує</i> правовий статус і повсякденне життя представників різних станів і етносів в українських землях XIV – XV ст.</p> <p><i>Визначає</i> критерії змін у житті суспільства (з допомогою вчителя)</p> <p><i>Самостійно добирає</i> інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір</p> <p><i>Складає</i> історичний портрет особистості за допомогою доступних історичних джерел</p> <p><i>Характеризує і розрізняє</i> пам'ятки культури</p>	<p>Кримського ханства</p>	<p>Свидригайла, розповісти про наукову діяльність Юрія Котермака (Дрогобича)</p> <p>Історична розвідка: Привілеї для шляхти в Польському королівстві та привілей великого князя Казимира IV 1447 р. для землевласників Великого князівства Литовського</p> <p>Історична реконструкція повсякденного життя населення Кримського ханства (знаті й простолюдинів, кочовиків і осілого люду)</p> <p>Підготовка та представлення презентацій, описів здобутків населення України у XV ст.</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Як відбувалось включення руських земель до складу сусідніх держав? (династичне успадкування та/або територіальні здобутки)</p> <p>Як Кревська та Городельська унії впливали на формування української політичної еліти у Великому князівстві Литовському, Польському королівстві?</p> <p>Які чинники сприяли самозбереженню і формуванню самотності українських спільнот?</p> <p>Як Магдебурзьке право вплинуло на розвиток міст? У чому виявлялись впливи європейської культури на культуру населення українських земель?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i></p> <p>Київське князівство та його ліквідація</p> <p>Правовий статус і повсякденне життя на теренах сучасної України в XIV – XV ст. представників різних станів і етносів</p> <p>Господарство та культура Кримського ханства</p> <p>Держава Феодоро в Криму</p> <p>Пам'ятки культури українських земель XV ст.</p>
---	---------------------------	---

<p>українського та кримськотатарського народів XIV – XV ст.</p> <p><i>Аргументує</i> власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей</p> <p><i>Визначає</i> поєднання політичних, економічних, соціальних, технологічних, культурних та інших чинників, які впливали один на одного і творили історичну епоху</p>		
Інтегроване узагальнення до курсу. Спадщина середньовіччя в історії України і людства		
<p><i>Визначає</i> характерні ознаки Середньовіччя</p> <p><i>Називає і пояснює</i> хронологічні межі середньовічного періоду в історії світу й України та його особливості</p> <p><i>Порівнює</i> процеси і явища європейської та української історії Середньовіччя</p> <p><i>Визначає</i> риси і <i>пояснює</i> цілісність історичних періодів Середньовіччя в політичній, економічній, соціальній, культурно-інтелектуальній сферах</p> <p><i>Визначає</i> на підставі місце Русі-України в загальноєвропейських політичних, господарських і культурних процесах</p> <p><i>Показує на карті</i> основні історичні об'єкти V – XV ст.</p> <p><i>Характеризує</i> діяльність людей у природно-географічному середовищі в різні періоди</p>	<p>Особливості історичного розвитку людства в епоху Середніх віків</p> <p>Україна в подіях, явищах і процесах середньовічної Європи. Здобутки середньовічного русько-українського суспільства.</p> <p>Внесок Русі-України у формування європейської цивілізації</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i></p> <p>«Особливості середньовічних міст» (регіон на вибір учня/учениці), «Визначні події/дати середньовічної історії Русі-України, Волинсько-Галицької держави, Кримського ханства»</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу</p> <p>Складання порівняльних, причиново-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел для пояснення цивілізаційних здобутків середньовічного європейського та українського суспільства у IX–XV ст., формулювання суджень про діяльність історичних осіб (у межах тем розділу)</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Історичне есе: «Історичне значення спадщини Ярослава Мудрого»</p>

<p>Середньовіччя, наводить приклади впливу людини на природу в минулому і сьогодні</p> <p><i>Встановлює взаємозв'язки між подіями, явищами у різних країнах середньовічної Європи</i></p> <p><i>Пояснює</i> взаємопов'язаність і взаємозалежність процесів господарського, соціального, політичного й культурного життя русько-українського, візантійського та європейських суспільств</p> <p><i>Пояснює і наводить приклади</i> єдності, розмаїття і багатомірності середньовічного минулого Європи, Русі-України та їх впливу на сучасність</p> <p><i>Характеризує</i> цивілізаційні здобутки русько-українського суспільства у IX-XV ст.</p> <p><i>Наводить приклади, висловлює</i> обґрунтовані судження щодо ролі особи в історії Середньовіччя та сучасності</p>		<p>Презентації/уявні екскурсії: Київ і київська земля XII–XIII ст., Чернігівське і Переяславське князівства XII–XIII ст., Волинське і Галицьке князівства XII–XIII ст., Волинсько-Галицьке князівство – «Держава Романовичів» XIII–XIV ст., Крим у X-XIII ст.</p> <p>Підготовка та представлення презентацій, описів здобутків населення України у IX–XV ст.</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Що можемо називати спадщиною Середньовіччя в історії Європи та світу?</p> <p>Що у спадщині Русі-України можна вважати внеском в загальноєвропейську культурну спадщину?</p> <p>Що би ви назвали «уроками» історії Середньовіччя?</p> <p>Як проявились візантійська, руська та західноєвропейська (католицька) культурні традиції в пам'ятках культури Середньовіччя?</p> <p>У чому особливості українського Середньовіччя порівняно з історією тогочасної Візантії та Західної Європи?</p>
--	--	---

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. 8 клас

Кількість годин: 52 (рекомендована 1,5 год. на тиждень)

Очікувані результати навчання учнів	Пропонований зміст курсу	Орієнтовні види навчальної діяльності
Вступ. Ранньомодерна доба в історії України і людства		
<p>Учень/учениця</p> <p><i>Наводить приклади змін та неперервності в історії суспільства на прикладі Середньовіччя</i></p>	<p>Середньовіччя та його місце в історії людства та України</p>	<p><i>Пошукові завдання:</i></p> <p>З'ясування понять «Новий час (Модерна доба)», «Ранній Новий час (Ранньомодерна доба)»</p>

<p><i>Називає і пояснює</i> хронологічні межі та періодизацію Нового часу</p> <p><i>Користується</i> історичною періодизацією для характеристики Раннього Нового часу в Україні</p> <p><i>Визначає</i> риси і пояснює цілісність історичних періодів Стародавнього світу, Середньовіччя і Нового часу в політичній, економічній, соціальній, культурно-інтелектуальній сферах</p> <p><i>Характеризує</i> види джерел з історії Раннього Нового часу та їхні особливості. Джерела з історії України Ранньомодерної епохи</p>	<p>Періодизація Нового часу (Модерної доби) як періоду розвитку людства</p> <p>Особливості Раннього Нового часу (Ранньомодерної доби) в історії людства</p> <p>Україна в контексті Ранньомодерної епохи</p> <p>Історичні джерела Ранньомодерної доби</p>	<p><i>Практичні завдання та завдання для розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Укладання синхронізованої хронологічної таблиці «Європа та Україна в Ранньомодерну добу» (початок роботи)</p> <p>Опрацювання карти за темою</p> <p>Формулювання запитань до історичних джерел Раннього Нового часу</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення особливостей Нового часу</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>У чому, на вашу думку, відмінності Раннього Нового часу від Середньовіччя? Наведіть приклади.</p> <p>У чому особливості джерел Раннього Нового часу?</p>
---	--	--

Розділ 1. ЗЕМЛІ УКРАЇНИ У XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ.

<p><i>Виявляє і пояснює</i> особливості доби раннього Нового часу в Україні</p> <p><i>Розташовує у хронологічній послідовності</i> відомості про характерні для XVI – першої половини XVII ст. процеси політичного, соціально-економічного, культурного та релігійного життя на теренах України та <i>укладає синхроністичну таблицю</i></p> <p><i>Позначає</i> на карті та <i>описує</i> за картою історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зокрема: територіальний поділ України на початок XVI ст., адміністративно-територіальні зміни, що відбулися внаслідок Люблінської унії</p>	<p>Статус українських земель у складі Польського королівства, Великого князівства Литовського, Священної Римської та Османської імперій, Великого князівства Московського / Московського царства, Молдавського князівства в першій половині XVI ст.</p> <p>Люблінська унія 1569 р.</p> <p>Суб'єктність українських воєводств у Речі Посполитій</p> <p>Соціальна структура населення</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i></p> <p>«Радомська конституція «Nihil novi» («нічого нового»)), «Литовські статuti», «Пересопницьке Євангеліє», «Люблінська унія», «Берестейська церковна унія», «Заснування Острозької слов'яно-греко-латинської школи», «заснування Київської (Кисво-Могилянської) колегії», «магдебурзьке право на українських землях»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i></p> <p>З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «вертеп», «гравюра», «колегія», «полемічна література», «рента», «сеймики», «слов'яно-греко-латинська школа», «унійна (греко-католицька) церква», «фільварок», «церковні</p>
---	---	--

<p><i>Пояснює</i> причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні поняття і терміни (Люблінська унія, Берестейська унія)</p> <p><i>Пояснює</i> особливості складання уявлень про Русь як окремих регіон Речі Посполитої</p> <p><i>Характеризує</i> політичне, господарське та релігійне життя на українських землях у XVI – першій половині XVII ст.</p> <p><i>Визначає</i> місце українських земель в економічній системі Речі Посполитої та Європи.</p> <p><i>Пояснює</i> особливості магдебурзького права на українських землях, діяльності православних братств як елементів широкого самоврядування</p> <p><i>Пояснює</i> залежність історичних подій, явищ і процесів від панівних суспільних ідей, зокрема, значення релігійної полеміки між православними й уніатами для релігійного та культурного життя</p> <p><i>Розрізняє</i> ознаки належності людей до різних соціальних верств, привілеїв та обмеження за різними ознаками, що склалися у суспільстві у XVI – першій половині XVII ст.</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями, явищами і вчинками історичних діячів, наводить приклади, висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасності</p> <p><i>Описує, аналізує, оцінює</i> різні інтерпретації історичних подій, явищ, процесів, діяльності історичних осіб.</p>	<p>українських земель у XVI – першій половині XVII ст.</p> <p>Шляхетське судочинство</p> <p>Другий та Третій Литовські статuti для Великого князівства Литовського</p> <p>Елементи самоврядування. Міста як простір взаємодії різних станів, етнічних і релігійних груп</p> <p>Вплив Реформації і Контрреформації на релігійну ситуацію в українських землях Речі Посполитої</p> <p>Господарське життя міст: цехи, торгівля</p> <p>Раннє Відродження. Книгодрукування. Школи на землях України.</p>	<p>братства», «братські школи»</p> <p>Створення хмарин слів, ребусів, кросвордів із тем розділу</p> <p>Самостійний добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для виконання завдання, наприклад, знаходити в історичних джерелах факти відстоювання українською шляхтою руської окремішності</p> <p><i>Практичні завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу</p> <p>Внесення відомостей з розділу до хронологічної таблиці «Європа і Україна в Ренесанс і Нову добу»</p> <p>Складання порівняльних, причиново-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу</p> <p>Складання порівняльної таблиці «Становий поділ українського суспільства у XVI – першій половині XVII ст.»</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел для пояснення характерних для XVI – першої половини XVII ст. процесів політичного, соціально-економічного, культурного та релігійного життя на теренах України</p> <p>Виокремлення у витягах з Литовських статутів норм, що втілюють ідею рівності вільних людей перед законом, принцип недоторканності та юридичного захисту прав вільної («шляхетної») особи, особистої відповідальності перед законом</p> <p>Формулювання запитань до історичних джерел з історії України XVI – першої половини XVII ст.</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Підготовка та представлення презентацій, планів та/або описів віртуальної екскурсії «Історико-</p>
---	---	--

<p><i>Формулює та висловлює судження про діячів церкви і культури XVI – першої половини XVII ст. (Костянтин Іванович Острозький, Василь-Костянтин Костянтинович Острозький, Іпатій Потій, Мелетій Смотрицький, Петро Могила) з урахуванням власного досвіду, різних видів інформації</i></p> <p><i>Розпізнає та характеризує пам'ятки архітектури в стилі Ренесанс на теренах сучасної України</i></p> <p><i>На основі аналізу джерела ідентифікує події та явища політичної, соціальної, економічної, культурно-інтелектуальної історії, історії повсякденності тощо</i></p>		<p>культурні пам'ятки XVI – першої половини XVII ст.: цінності та норми життя, втілені в цих творах»</p> <p>Історична реконструкція (усно/письмово) повсякденного життя представників основних верств українського суспільства XVI – першої половини XVII ст.</p> <p>Історичний портрет (на вибір): Герасим і Мелетій Смотрицькі, Іван Вишенський, Іван Федорович, Іпатій Потій, Йов Борецький та ін.</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Чим відрізнявся статус українських земель у складі різних держав в першій половині XVI ст.?</p> <p>Яке значення Люблінської унії для русько-українського суспільства?</p> <p>Чому Берестейську унію розглядають як спробу православних ієрархів реформувати православну церкву в контексті європейських культурно-релігійних процесів?</p> <p>Яке значення мало для українських міст поширення магдебурзького права?</p> <p>У яких формах існувала ідентичність українців у Речі Посполитій?</p> <p>Які чинники впливали на уявлення про Русь як окремий регіон Речі Посполитої?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i></p> <p>Рід Острозьких: некороновані королі Русі-України</p> <p>Діяльність православних братств як елементів широкого самоврядування</p> <p>Розвиток книговидання та шкільництва в українських землях</p>
---	--	--

Розділ 2. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА (XVI – ПЕРША ПОЛОВИНА XVII ст.)

<p><i>Демонструє</i> знання перебігу подій, явищ, процесів, пов'язаних із становленням українського козацтва (XVI – перша половина XVII ст.)</p> <p><i>Укладає</i> хронологічні, узагальнюючі та порівняльні таблиці, схеми, кластери, ментальні карти та ін. для систематизації подій і явищ у межах розділу</p> <p><i>Позначає</i> на карті та <i>описує</i> за картою історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зокрема: заснування Хортицької, Томаківської, Базавлуцької, Микитинської Січей, напрямки походів козаків першої чверті XVII ст., участь козаків у війнах Речі Посполитої</p> <p><i>Перетворює</i> інформацію щодо соціально-економічного розвитку українських земель з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки (в межах розділу)</p> <p><i>Розташовує</i> в хронологічній послідовності відомості про формування козацтва як окремого соціального стану</p> <p><i>Визначає</i> причини та наслідки: виникнення козацтва і Січей; активності козацтва в морських і суходільних походах у Кримське ханство, Османську</p>	<p>Походження українського козацтва. Козацькі степові та прикордонні спільноти. Запорозька Січ. Реєстрове козацтво</p> <p>Походи запорозьких козаків у володіння Кримського ханства та Османської імперії. Запорозько-кримський договір 1624 р.</p> <p>Участь запорозького та реєстрового козацтва у війнах Речі Посполитої</p> <p>Козацькі повстання. Козаки в боротьбі за відновлення прав православної церкви</p> <p>Взаємовідносини козацької, кримськотатарської та турецької спільнот</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Заснування Хортицької, Томаківської, Базавлуцької, Микитинської Січей», «укладання козацького реєстру», «Куруківська угода», «Переяславська угода», «Ординації Війська Запорозького»</p> <p><i>Пошукові завдання</i> З'ясування понять, застосування та ілюстрування прикладами понять: «Великий кордон», «Великий Луг», «гетьман», «Запорозька Січ», «зимівник», «кіш», «козак», «козацька рада», «козацькі клейноди», «кошовий отаман», «курінь», «низове козацтво», «покозачення», «полк», «реєстрове козацтво», «річкові пороги», «сотня», «уходництво»</p> <p>Створення кластерів, хмарин слів</p> <p>Самостійний добір інформації з кількох джерел (із встановленням особливостей і достовірності історичних джерел) для виконання завдання (знаходити в історичних джерелах факти, що свідчать про зростання ролі козацтва у XVI ст.; характеристики військово-політичної організації козацтва, повсякденного життя, традицій, побуту, облаштування Січі тощо)</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного мислення:</i> Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу Розв'язання / складання хронологічних задач із тем розділу Внесення відомостей із розділу до хронологічної таблиці «Європа і Україна у XVI – першій половині XVII ст.»</p>
--	---	---

<p>імперію, Московське царство; козацьких повстань 1590-х, 1620–1630-х років, Куруківської, Переяславської угод, «Ординації Війська Запорозького...»</p> <p><i>Характеризує</i> військово-політичну організацію козацтва</p> <p><i>Пояснює</i> передумови перетворення козацтва в окремий соціальний стан</p> <p><i>Пояснює</i> особливості залученості козаків до релігійних процесів у Речі Посполитій</p> <p><i>Визначає</i> належність історико-культурних пам'яток, господарських об'єктів доби українського козацтва, <i>описує</i> традиції, звичаї й побут козаків</p> <p><i>Обґрунтовує і висловлює</i> судження про історичних діячів XVI – першої половини XVII ст. (Дмитро Гуня, Дмитро Вишневецький, Іван Сулима, Михайло Дорошенко, Павло Павлюк (Бут), Петро Конашевич-Сагайдачний, Северин (Семерій) Наливайко, Яків Остряниця (Острянин))</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями, явищами і вчинками історичних діячів, наводить приклади, висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасності (в межах розділу)</p> <p><i>Аргументує</i> власні судження про становлення козацького стану за допомогою історичних фактів, наявних</p>		<p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення передумов, причин, сутності виникнення українського козацтва (XVI – перша половина XVII ст.)</p> <p>Характеристика з використанням карти причин та наслідків походів козаків у Кримське ханство, Османську імперію, Московське царство, козацьких повстань 1590-х, 1620–1630-х років</p> <p><i>Творчі завдання</i></p> <p>Розроблення і презентація уявної екскурсії до однієї з козацьких Січей</p> <p>Складання кластера (ментальної карти) «Основні ознаки перетворення козацтва в окремий соціальний стан з 70-х років XVI до XVII ст.»</p> <p>Підготовка та представлення презентацій, описів повсякденного життя представників основних верств українського суспільства XVI – першої половини XVII ст.</p> <p>Історичний портрет (на вибір): Дмитро Гуня, Дмитро Вишневецький, Іван Сулима, Михайло Дорошенко, Павло Павлюк (Бут), Петро Конашевич-Сагайдачний, Северин (Семерій) Наливайко, Яків Остряниця (Острянин)</p> <p>Підготовка медіатексту на тему: «Міста – осередки козацтва» (Черкаси, Трахтемирів, Чигирин)</p> <p>Есе «Один день із життя на Січі»</p> <p>Укладання статті до Вікіпедії «Українські козаки»</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми)</i></p> <p>Які передумови і причини виникнення козацтва?</p> <p>Які основні наслідки «доби героїчних походів козацтва»?</p> <p>Що стало причиною козацьких повстань 1590-х, 1620–1630-х років?</p>
--	--	---

досліджень, доступних історичних джерел		<p>Чому «Ординації Війська Запорозького...» ускладнили ситуацію в українських землях? Якою була система цінностей запорозьких козаків? Які елементи лицарства поєднували козаків із західним світом? Чи зберігають цінності українського козацтва своє значення нині? Як утвердження козацької ідентичності впливало на українське суспільство? Чи погоджуєтесь ви з твердженням: «Якби не козаки, ми б не називались Україною»? Свою думку обґрунтуйте</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові)</i> Поява перших козацьких Січей. Діяльність Дмитра Вишневецького Запорозька Січ – козацька республіка Петро Конашевич Сагайдачний – державний діяч, дипломат, один із найвидатніших полководців Європи Козацький ідеал вільної людини Хотинська війна: як козаки врятували Європу від Османської імперії Особливості повсякденного життя, традицій і побуту козацтва, облаштування Січі Роль українського козацтва в розвитку українських земель у XVI – першій половині XVII ст.</p>
Розділ 3. КОЗАЦЬКА РЕВОЛЮЦІЯ СЕРЕДИНИ XVII ст. І ВІЙНА ЗА СУВЕРЕНІТЕТ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII ст.		
Демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів козацької революції середини XVII ст. і війни за суверенітет	Передумови і причини козацької революції. Козацько-кримський союз. Події 1648 р.	Короткі повідомлення: «Зборівська угода», «Березневі статті», «Гадяцька угода», «Андрусівське перемир'я», «Корсунська

<p>козацької держави другої половини ХУІІ ст.</p> <p><i>Позначає</i> на карті кордони української козацької держави, основні напрямки походів і місця битв; <i>описує</i> за картою хід боротьби за утвердження державного суверенітету на теренах сучасної України</p> <p><i>Перетворює</i> інформацію з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки (в межах розділу)</p> <p><i>Розміщує</i> в хронологічній послідовності битви і походи козацької революції, війн під проводом Богдана Хмельницького та його наступників, рішення про політичні союзи та угоди Війська Запорозького з іншими державами; відомості про змагання українців за зміцнення інститутів держави і збереження державного суверенітету в період «Руїни»</p> <p><i>Розкриває</i> сутність козацької революції, що зумовила створення української козацької держави</p> <p><i>Пояснює</i> еволюцію повстання Богдана Хмельницького: від боротьби за станове право до війни за суверенну державу</p> <p><i>Пояснює</i> різницю між поняттями «Військо Запорозьке / Гетьманщина» та «Військо Запорозьке Низове /</p>	<p>Події 1649 р. Зміна характеру повстання. Зборівський договір</p> <p>Події 1650–1651 рр. Берестецька битва. Білоцерківський договір. Батозька битва. Жванецька облога</p> <p>Зовнішня політика: в пошуках союзників (Московське царство, Османська імперія, Молдавське князівство, Шведське королівство). Українсько-московський договір 1654 р.</p> <p>Гадяцька угода. Московсько-українська війна. Конотопська битва</p> <p>Передумови, причини і перебіг «Руїни». Внутрішня боротьба за владу та впливи. Розкол козацької держави. Посягання Московського царства на її суверенітет</p> <p>Спроби об'єднання Лівобережної та Правобережної Гетьманщини</p> <p>Козацька Україна в системі міжнародних відносин</p>	<p>угода», «Вічний мир», «Чорна рада»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «Військо Запорозьке / «Гетьманщина», «Військо Низове Запорозьке / Запорозька Січ», «козацька держава», «козацька революція», «наказний гетьман», «Руїна», «суверенітет»</p> <p>Створення хмар слів, кластерів, есе-пояснень, запитань і тестів із застосуванням зазначених понять</p> <p>Самостійний добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для характеристики особливостей козацької революції середини ХVІІ ст. і війни за суверенітет козацької держави другої половини ХVІІ ст.</p> <p><i>Практичні завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу</p> <p>Складання хронологічних і синхроністичних таблиць, упорядкування відомостей про битви і походи козацького війська під час козацької революції та війни за суверенітет козацької держави, політичні союзи та угоди Війська Запорозького з іншими державами</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення сутності козацької революції та війни за суверенітет козацької держави, передумов, причини і перебігу «Руїни»</p> <p>Характеристика особистісних якостей, політичних позицій, військово-політичної (релігійної, культурної) діяльності історичних постатей епохи, їхньої внутрішньої боротьби за владу</p>
--	--	---

<p>Запорозька Січ</p> <p><i>Порівнює</i> умови Зборівського, Білоцерківського договорів, «Березневих статей»</p> <p><i>Характеризує</i> Гадяцьку угоду як спадкоємність козацько-шляхетського проєкту Русі – «третього» складника Речі Посполитої; «Руїну» як боротьбу різних політично-соціальних проєктів розвитку козацької України</p> <p><i>Аналізує</i> різні інтерпретації історичних подій, явищ, процесів, діяльності історичних осіб на прикладі відносин Війська Запорозького з державами-сусідами, <i>оцінює</i> роль козацької дипломатії в боротьбі за державність</p> <p><i>Обґрунтовує і висловлює свої судження</i> про військово-політичну діяльність історичних постатей зазначеної доби (Богдан Хмельницький, Дем'ян Многогрішний, Іван Богун, Іван Брюховецький, Іван Виговський, Іван Самойлович, Іван Сірко, Павло Тетеря, Петро Дорошенко, Юрій Немирич, Юрій Хмельницький)</p> <p><i>Висуває обґрунтовані гіпотези</i> щодо впливу козацької революції середини XVII ст. і Руїни на розвиток українського державотворення</p> <p><i>Встановлює взаємозв'язки</i> між подіями, явищами і вчинками історичних діячів</p>		<p>Порівняння взаємин Гетьманщини з Московським царством, Річчю Посполитою, Кримським ханством, Османською імперією, Молдавським, Трансильванським князівствами, іншими державами</p> <p>Складання порівняльних таблиць щодо причин, змісту і значення Зборівського та Білоцерківського договорів, «Березневих статей», Гадяцької угоди</p> <p>Формулювання суджень щодо значення козацької революції середини XVII ст. і війни за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст. для розвитку українського державотворення</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Створення історичних портретів діячів зазначеного періоду у форматі історичної довідки, уявної сторінки в соціальних мережах, есе, презентацій</p> <p>Віртуальна екскурсія пам'ятками епохи</p> <p>Підготовка медіатексту на тему: «Доба козацької революції середини XVII ст. і війни за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст. очима католика / православного / іудея / козака / селянина / містянина»</p> <p>Складання кросвордів, тестів, ребусів на матеріалі розділу</p> <p>Створення ілюстрованого календаря основних подій в Україні та Європі, що відбувалися від середини – до кінця XVII ст.</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Що зумовило створення української козацької держави?</p> <p>Чому не вдалося реалізувати «Гадяцьку угоду»?</p> <p>У чому значення козацької революції середини XVII ст.?</p> <p>Яку роль відіграла «Руїна» в історії козацької</p>
---	--	---

<p>Гетьманщини другої половини XVII ст., наводить приклади, висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасності</p>		<p>України в майбутньому часі? Як була пов'язана внутрішня і зовнішня політика очільників Гетьманщини? Чи допоміг військово-політичний союз гетьмана Богдана Хмельницького із кримським ханом Іслямом III Гіраєм у боротьбі за відновлення державності?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Листування українських гетьманів із володарями іноземних держав та гетьманські універсали як історичні джерела Участь Кримського ханства у національно-визвольній війні українського народу Події козацької революції середини XVII ст. і війни за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст. на території нашого краю Пам'ять про козацьку революцію середини XVII ст. і війну за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст. у топоніміці, пам'ятниках, експонатах музеїв України, Європи, світу Підготовка вікторини про добу козацької революції середини XVII ст. і війни за суверенітет козацької держави другої половини XVII ст.</p>
<p>Розділ 4. КОЗАЦЬКА УКРАЇНА (ГЕТЬМАНЩИНА) ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII – ПОЧАТКУ XVIII ст.</p>		
<p><i>Демонструє знання</i> перебігу подій, явищ, процесів козацької України (Гетьманщини) другої половини XVII – початку XVIII ст.</p> <p><i>Показує</i> на карті адміністративно-територіальний устрій Гетьманщини,</p>	<p>Модель і структура козацької держави: територія, устрій, військо, судочинство</p> <p>Зміна політичної еліти (зі шляхетської на козацьку)</p> <p>Соціальні групи в середовищі козацтва. Особливості козацького господарювання</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Етнічні та релігійні групи Гетьманщини другої половини XVII – початку XVIII ст.», «Становище православної церкви та її духовенства»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування</p>

<p>Слобідської України, Запорозжя (Війська Запорозького Низового)</p> <p><i>Характеризує</i> адміністративно-територіальний, державний, політичний устрій, господарське та повсякденне життя Гетьманщини, Слобожанщини та Запорозжя (Війська Запорозького Низового)</p> <p><i>Характеризує</i> діяльність людини другої половини XVII – початку XVIII ст. у природно-географічному середовищі, <i>наводить приклади</i> взаємовпливу людини та природи в минулому і сьогоденні</p> <p><i>Перетворює</i> інформацію з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки (в межах розділу)</p> <p><i>Пояснює</i> сутність козацько-шляхетських форм державності</p> <p><i>Характеризує</i> нову політичну еліту – козацьку старшину та її роль у боротьбі за збереження і розбудову української державності</p> <p><i>Розрізняє</i> ознаки належності людей до різних верств/соціальних груп, додаткові можливості (привілеї) та обмеження за різними ознаками, що склалися у суспільстві у другій половині XVII – початку XVIII ст.</p> <p><i>Характеризує</i> чинники, що впливали на заняття людей, спосіб ведення</p>	<p>Правове і соціальне становище селянства</p> <p>Міста та їхні спільноти, практики самоврядування. Міське господарство. Етнічні та релігійні групи</p> <p>Становище православної церкви та її духовенства.</p> <p>Правобережне козацтво</p> <p>Слобідська Україна. Запорозжя (Військо Запорозьке Низове)</p>	<p>прикладми понять: «Генеральна рада», «генеральна старшина», «гетьман», «етнічна група», «займанщина», «козацька старшина», «політична еліта», «полк», «Слобідська Україна», «сотня»</p> <p>Створення хмар слів, кластерів, есе-пояснень, запитань і тестів із застосуванням зазначених понять</p> <p>Самостійний добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для характеристики політичного, соціально-економічного, духовного, поліетнічного розвитку козацької України (Гетьманщини) другої половини XVII – початку XVIII ст.</p> <p><i>Практичні завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення устрою української козацької держави; сутності козацько-шляхетських форм державності; ознак належності людей до різних верств/соціальних груп; чинників, що впливали на спосіб життя людей у другій половині XVII – початку XVIII ст.</p> <p>Складання порівняльних таблиць щодо адміністративно-територіального, політичного устрою, господарського та повсякденного життя Гетьманщини, Слобожанщини та Запорозжя (Війська Запорозького Низового)</p> <p>Характеристика становища етнічних та релігійних груп</p> <p>Висловлення суджень щодо змісту «гетьманських (договірних) статей», інших міждержавних договорів як гарантій прав і вольностей козацького стану, суверенітету Гетьманщини</p>
--	---	--

<p>господарства, соціальний устрій у другій половині XVII – початку XVIII ст., визначає тенденції економічного розвитку</p> <p><i>Визначає та пояснює особливості етнічних, соціокультурних спільнот на теренах України другої половини XVII – початку XVIII ст.</i></p> <p><i>Досліджує історичні джерела, використовує доведення та спростування для аналізу історичних процесів другої половини XVII – початку XVIII ст.</i></p>		<p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Створення історичних портретів гетьманських й старшинських родин, зокрема їхніх представниць Гелени Чаплинської, Ганни Сомко, Ганни Золотаренко (на вибір) у форматі історичної довідки, уявної сторінки в соціальних мережах, есе, презентацій тощо</p> <p>Віртуальна екскурсія пам'ятками Гетьманщини, Слобідської України, Запорозжя (Війська Запорозького Низового)</p> <p>Підготовка медіатексту на тему (на вибір учня/учениці): «Етнічні та релігійні групи Гетьманщини у другій половині XVII – на початку XVIII ст.», «Практики міського самоврядування в козацькій Україні»</p> <p>Складання кросвордів, тестів, ребусів на матеріалі розділу</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Чому змінювався статус і підпорядкування Війська Запорозького Низового?</p> <p>Які риси характеру були притаманні переселенцям до Слобідської України?</p> <p>Із якою метою московський патріархат підпорядкував Київську православну митрополію?</p> <p>Як козацька старшина стала новою політичною елітою?</p> <p>Яка роль козацької старшини у боротьбі за збереження державного суверенітету?</p> <p>Чому Іван Сірко став легендою за життя?</p> <p>Як діяльність Івана Сірка впливала на стосунки Гетьманщини з Османською імперією та Кримським Ханством?</p> <p>Яке значення мали господарські зміни у другій</p>
---	--	--

		<p>половин XVII – початку XVIII ст.?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Портрети гетьманів та представників козацької еліти другої половини XVII – початку XVIII ст. як джерела історії старшинського побуту» Військово-політичне співробітництво Гетьманщини та Кримського ханства у другій половині XVII – початку XVIII ст. Пам'ять про Гетьманщину, Слобідську Україну, Запорозжя (Військо Запорозьке Низове) другої половини XVII – початку XVIII ст. у топоніміці, пам'ятниках, експонатах музеїв України, Європи, світу</p>
--	--	---

Розділ 5. УКРАЇНА ТА РАННЬОМОДЕРНІ ІМПЕРІЇ XVIII ст.

<p><i>Демонструє</i> знання основних етапів боротьби за збереження української державності (в межах розділу)</p> <p><i>Називає хронологічні межі</i> існування Чортомлицької, Кам'янської, Олешківської, Нової (Підпільненської) Січей; <i>періоди</i> розгортання опришківського й гайдамацького рухів; <i>дати</i> остаточної ліквідації гетьманства і козацького устрою, поділів Речі Посполитої</p> <p><i>Показує</i> на карті території Гетьманщини, Нової Січі, полків Слобідської України, українські землі, які потрапили до складу Російської імперії та Австрійської держави внаслідок російсько-турецьких</p>	<p>Гетьманщина в період Івана Мазепи. <i>Українсько-шведські відносини. Спроба усамостійнення.</i> Конституція Пилипа Орлика Нова Січ. Спроба реформування Гетьманщини за урядування Данила Апостола і Кирила Розумовського Остаточна ліквідація Росією політичної та адміністративної автономії Гетьманщини і Слобідської України. Ліквідація Росією Запорозької Січі Політична культура козацької старшини Втручання Російської імперії у внутрішні справи Речі Посполитої, поступова втрата нею політичного суверенітету</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Чортомлицька Січ», «Кам'янська Січ», «Олешківська Січ», «Нова (Підпільненська) Січ», «Конституція Пилипа Орлика», «Малоросійська колегія», «Правління гетьманського уряду»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять: «академія», «гайдамаки», «українське бароко», «козацькі літописи», «куруци», «опришки», «паланка» Створення кластерів, хмарин слів Самостійний добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для характеристики політичного, соціально-економічного, духовного, поліетнічного розвитку українських земель у другій половині XVII–XVIII</p>
--	--	---

<p>воєн, ліквідації Кримського ханства, поділів Речі Посполитої; райони розгортання опришківського та гайдамацького рухів</p> <p><i>Наводить приклади</i> змін та неперервності в історії суспільства, пояснює цю взаємодію (в межах розділу)</p> <p><i>Перетворює</i> інформацію з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки (в межах розділу)</p> <p><i>Укладає синхроністичну таблицю, наводить приклади спільного і відмінного</i> в історичних подіях, явищах і процесах раннього Нового часу в Європі й на теренах сучасної України</p> <p><i>Пояснює</i> причини, передумови і наслідки історичних подій, явищ, процесів, <i>використовуючи</i> відповідні поняття і терміни: скасування гетьманства, ліквідації Запорозької Січі, приєднання Правобережжя, Поділля, Волині та Кримського ханства до Росії; опришківського та гайдамацького рухів; поділів Речі Посполитої</p> <p><i>Характеризує</i> політику Російської імперії щодо Речі Посполитої; Російської імперії та Австрійської держави щодо українських земель і українців</p> <p><i>Наводить</i> приклади тривалості і змінності географічних та історичних</p>	<p>Коліївщина</p> <p>Гетьманщина як частина Речі Посполитої. «Перезаселення» українських земель і ліквідація правобережного козацтва</p> <p>Опришківський рух. Гайдамаки</p> <p>Греко-католицька церква як ресурс української ідентичності</p> <p>Становище Кримського ханства і його анексія Російською імперією. Імперська політика Росії щодо Півдня України</p> <p>Становище Закарпаття. Закарпатські русини в загонах опришків і куруців.</p> <p>Перший, другий, третій поділи Речі Посполитої. Їхній вплив на українські землі. Зміна приналежності західноукраїнських земель та Правобережної України</p> <p>Розвиток української культури другої половини XVII – XVIII ст.</p> <p>Вплив української культури та її діячів на розвиток Московського царства</p>	<p>ст.</p> <p>Пояснення ролі греко-католицької церква у збереженні української ідентичності</p> <p>Визначення на основі витягів із козацьких літописів XVII–XVIII ст. способів і засобів збереження суверенітету козацької держави, до яких вдавалися гетьмани, козацька старшина</p> <p><i>Практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Опрацювання карт/контурних карт із тем розділу</p> <p>Внесення відомостей до хронологічної таблиці «Україна та ранньомодерні імперії XVIII ст.»</p> <p>Складання порівняльних таблиць щодо гетьманування Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Івана Скоропадського, Павла Полуботка, Данила Апостола»; змін в становищі правобережних і західноукраїнських земель у складі австрійських Габсбургів та Російської імперії, змін у топоніміці Півдня України внаслідок анексії Росії</p> <p>Складання інфографіки (на прикладі адміністративно-територіального поділу Запорозжя на паланки), причиново-наслідкових схем на прикладі поділів Речі Посполитої, гайдамацького руху тощо</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення передумов, причин та наслідків втягнення Гетьманщини в події Північної війни та міжнародних відносин початку – середини XVIII ст.; становища Кримського ханства і наслідки втрати його державності; остаточної ліквідації гетьманства і Запорозької Січі; поділів Речі Посполитої; колонізації Півдня України;</p>
--	--	---

<p>назв (топонімів, етнізмів тощо)</p> <p><i>Висловлює</i> обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасному (в межах розділу)</p> <p><i>Розрізняє</i> коротко- та довготривалі явища і процеси в хронологічному, географічному, людському вимірах (в межах розділу)</p> <p><i>Наводить приклади</i> змін та неперервності в історії суспільства, пояснює цю взаємодію (в межах розділу)</p> <p><i>Обґрунтовує і висловлює</i> свої судження про діяльність козацьких гетьманів і кошових отаманів, ватажків селянських виступів, діячів культури другої половини XVII – XVIII ст.</p> <p><i>Визначає та пояснює</i>, що означає для людини належність до соціокультурної спільноти та як належність до різних спільнот та зовнішні чинники впливають на формування її поглядів та переконань</p> <p><i>Розпізнає та характеризує</i> пам'ятки української культури другої половини XVII – XVIII ст.; внесок Києво-Могилянської колегії (академії) в розвиток освіти</p> <p>За самостійно визначеними критеріями <i>добирає інформацію</i> для виконання завдання із тем розділу, аргументує свій вибір</p> <p><i>Встановлює взаємозв'язки</i> між</p>		<p>становища Закарпаття, руху опришків, гайдамаків, Коліївщини</p> <p>Порівняння Конституції Пилипа Орлика з конституціями США і Франції XVIII ст.</p> <p>Характеристика особистісних якостей, політичних позицій, військово-політичної (релігійної, культурної) діяльності постатей епохи, їхньої внутрішньої боротьби за владу та впливи</p> <p>Формулювання суджень щодо значення боротьби за збереження української державності і нових геополітичних реалій XVIII ст.</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Історичні портрети (на вибір): гетьмани Данило Апостол, Іван Мазепа, Іван Скоропадський, Кирило Розумовський, Павло Полуботок, Пилип Орлик, Семен Палій; кошові отамани Кость Гордієнко, Петро Калнишевський; керівники збройних виступів Іван Гонта, Максим Залізняк, Олекса Довбуш; діячі культури Григорій Сковорода, Паїсій Величковський, Феофан Прокопович</p> <p>Підготовка презентації (вікторини) про видатних діячів культури України / нашого краю другої половини XVII–XVIII ст.</p> <p>Есе про видатних представниць українських старшинських родів (на вибір): Марина Мокієвська, Анастасія Скоропадська, Наталія Розумовська (Розумиха)</p> <p>Уявна мандрівка до історико-культурних пам'яток України / нашого краю XVIII ст.</p> <p>Уявна сторінка одного з історичних діячів козацької доби в соціальній мережі (на вибір)</p> <p>Підготовка медіатексту на тему: «Українські історичні пісні. «Максим козак Залізняк»</p> <p>Складання віртуального альбому «Мазепинське</p>
--	--	--

<p>соціально-економічними та політичними явищами і процесами та розвитком культури, <i>пояснює</i> вплив панівних суспільних ідей на цей розвиток (у межах розділу)</p> <p><i>Аргументує</i> власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей із тем розділу</p> <p><i>Втілює</i> результати пізнавальної діяльності в медіатекстах (у межах розділу)</p>		<p>бароко»</p> <p>Укладання статті до Вікіпедії «Козацька доба в історії України»</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Чому Іван Мазепа досі викликає страх у російської пропаганди?</p> <p>У чому трагедія Івана Скоропадського?</p> <p>Яким чином діяльність Малоросійської колегії руйнувала традиційну систему управління Гетьманщиною?</p> <p>Чим відзначилося правління гетьмана Данила Апостола?</p> <p>Які наслідки діяльності «Правління гетьманського уряду» для України?</p> <p>Чому ліквідація козацького устрою не збудила збройний опір козаків?</p> <p>Яка роль українського козацтва в російсько-турецьких війнах?</p> <p>Яка роль українських козаків в освоєнні Півдня України?</p> <p>Що спричинило швидке зростання міст на Півдні України?</p> <p>Чому Кримське ханство занепало?</p> <p>Якими були наслідки поділів Речі Посполитої для подальшої долі українських земель?</p> <p>Який внесок Києво-Могилянської колегії (академії) в розвиток освіти?</p> <p>Чому Іван Мазепа опікувався освітою?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i></p> <p>Паланковий устрій Запорозьких «вольностей»</p> <p>Перші порти Півдня України</p> <p>«Історія русів» – важливе джерело української минувшини</p>
---	--	---

		<p>Конституція Пилипа Орлика – визначна пам'ятка правової української думки</p> <p>Пам'ять про видатних гетьманів, ватажків збройних виступів другої половини XVII–XVIII ст. у топоніміці, пам'ятниках, експонатах музеїв України, Європи, світу</p>
<p>Узагальнення до курсу. Історія України і людства у контексті Раннього Нового часу</p>		
<p><i>Визначає характерні ознаки Раннього Нового часу</i></p> <p><i>Розкриває особливості періоду Раннього Нового часу в Україні, державах Західної Європи та Америки</i></p> <p><i>Показує на карті основні історичні об'єкти Раннього Нового часу</i></p> <p><i>Пояснює і наводить приклади єдності, розмаїття періоду Нового часу в Україні, Європі та Америці та їхній вплив на сучасність</i></p> <p><i>Пояснює взаємопов'язаність і взаємозалежність процесів господарського, соціального, політичного і культурного життя козацької України та європейських суспільств</i></p> <p><i>Встановлює цивілізаційні здобутки українського суспільства Ранньомодерної доби</i></p> <p><i>Визначає внесок українського суспільства XVI – XVIII ст. в загальноєвропейську культурну</i></p>	<p>Особливості історичного розвитку людства в епоху Раннього Нового часу</p> <p>Здобутки українського суспільства у Ранньомодерну добу</p> <p>Внесок України у розвиток європейської цивілізації</p>	<p><i>Практичні завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Опрацювання карт/контурних карт з тем розділу</p> <p>Створення ментальної карти «Ранньомодерна доба в історії України».</p> <p>Формулювання суджень і висновків про місце тогочасної України в загальноєвропейських політичних, господарських і культурних процесах за допомогою укладеної протягом навчального року синхронізованої хронологічної таблиці «Європа в Ранньомодерну добу»</p> <p>Узагальнення основних тенденцій розвитку України в Ранньомодерну добу</p> <p>Порівняння типових процесів і явищ європейської та української історії Раннього Нового часу</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, у парах/групах):</i></p> <p>Підготовка та представлення презентацій, описів цивілізаційних здобутків українського суспільства Ранньомодерної доби</p> <p>Есе: Як я оцінюю роль козацтва в історії України</p> <p>Складання переліку медіа ресурсів про Козацьку добу</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>У чому особливості Раннього Нового часу в історії Європи та України?</p>

<p>спадщину</p> <p><i>Зіставляє і порівнює</i> типові процеси і явища європейської та української історії Раннього Нового часу</p> <p><i>Оцінює</i> роль козацтва в історії України джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей</p>		<p>Які особливості культури народів Європи, Америки та Азії наприкінці XVIII – початку XX ст.?</p> <p>Чому українські землі були розділені між сусідніми державами? Які це наслідки це мало для їхнього розвитку?</p> <p>Як процеси модернізації вплинули на розвиток українського суспільства?</p>
---	--	---

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. 9 клас
Кількість годин: 52 (рекомендована 1,5 год. на тиждень)

Очікувані результати навчання учнів	Пропонований зміст курсу	Орієнтовні види навчальної діяльності
ВСТУП. «ДОВГЕ» XIX СТОЛІТТЯ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: ТЕРИТОРІЯ, НАСЕЛЕННЯ, ВЛАДА		
Вступ до курсу. Довге» XIX століття в історії України та світу		
<p align="center"><i>Учень/учениця</i></p> <p><i>Виявляє і пояснює</i> особливості доби раннього Нового часу в Україні</p> <p><i>Співвідносить</i> явище, процес та історичний період раннього Нового часу і XIX ст.</p> <p><i>Користується</i> історичною періодизацією для характеристики історичних явищ, процесів</p> <p><i>Визначає</i> передумови і наслідки історичних явищ, процесів</p> <p><i>Визначає</i> критерії змін у житті суспільства XIX ст. (з допомогою вчителя)</p> <p><i>Наводить приклади</i> змін та неперервності в історії суспільства у ранньому Новому часі та</p>	<p>Ранній Новий час в історії України та світу: здобутки і втрати.</p> <p>Періодизація Нового часу</p> <p>«Довге» XIX століття: період модернізації та національних рухів у Європі, його ознаки і особливості в Україні.</p> <p>Україна на політичній карті Європи на зламі XVIII–XIX ст.</p> <p>Україна в контексті Модерної доби</p>	<p><i>Короткі повідомлення</i></p> <p>«Довге» XIX ст. – що це?», «Знакові події історії України раннього Нового часу», «Здобутки культури України раннього Нового часу», «Європейські зв'язки України в Ранній Новий час»</p> <p><i>Пошукові завдання</i></p> <p>З'ясування хронологічних меж та періодизації Нового часу, особливості і порівняння етапів</p> <p>З'ясування сутності понять «Довге» XIX століття», «модернізація», «національне відродження, складання речень-прикладів з оперування поняттями</p> <p>Самостійний пошук 2–3 джерел для характеристики змін у різних сферах суспільного життя в українських землях у XIX ст.</p>

<p>XIX ст., <i>пояснює</i> цю взаємодію</p> <p><i>Характеризує</i> діяльність людини у природно-географічному середовищі українських земель у XIX ст.</p> <p><i>Ставить</i> обґрунтовані/доречні запитання до змісту здобутої інформації</p> <p><i>Виявляє</i> смислові зв'язки між різними фрагментами інформації та джерелами різних видів</p>		<p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Складання розгорнутого плану/ментальної карти «Модернізація суспільства у XIX ст.»</p> <p>Складання порівняльної таблиці «Ознаки раннього Нового часу і періоду модернізації в житті суспільства»</p> <p>Формулювання запитань до історичних джерел з історії України XIX ст.</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення особливостей модернізації як періоду значних одночасних змін в економічній, політичній, соціальній та культурній сферах</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Підготовка та представлення презентацій, описів здобутків населення України раннього Нового часу</p> <p>Створення інфографіки «Модернізаційні процеси в житті Європи Нового часу», «Національне відродження: сутність і етапи в XIX ст.»</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Чому XIX ст. називають довгим? Чи можна застосувати ці характеристики до української історії?</p> <p>Що перешкоджало модернізації в українських землях?</p> <p>Які чинники впливали на залюдненість українських територій в XIX ст.?</p> <p>Чи в рівних умовах перебувало українське населення та іншоетнічні групи в українських землях?</p>
--	--	--

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVIII – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.

Демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів на підросійських українських територіях наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст.

Укладає хронологічні, узагальнюючі та порівняльні таблиці, схеми, кластери, ментальні карти та ін. для систематизації подій і явищ у межах розділу

Встановлює взаємозв'язки між подіями французько-російської війни і вчинками людей, які опинились по різні сторони фронту

Пояснює залежність перебігу історичних подій, явищ і процесів від панівних суспільних ідей на прикладах національного українського руху, діяльності таємних гуртків і Кирило-Мефодіївського братства

Визначає передумови і наслідки соціальних та економічних змін у суспільстві наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст., порівнює темпи і напрями цих змін у хронологічному і територіально-просторовому вимірах

Розрізняє ознаки належності людей до різних верств, додаткові можливості (привілеї) та обмеження за різними ознаками, що склалися в суспільстві наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст.

Характеризує чинники, що впливали на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст., *визначає* тенденції економічного

Адміністративно-територіальний устрій українських територій у складі Російської імперії.

Освоєння українського простору Російською імперією. Козацтво після ліквідації Запорозької Січі та Гетьманщини

Французько-російська війна 1812 р.: українські ополченські полки в російській армії та мешканці України на боці Наполеона I в легіоні Яна Домбровського

Криза кріпосницької системи. Початок індустріальної революції.. Села і міста. Склад і верстви населення. Торгівля. Чумацький промисел

Нова модель соціально-економічного розвитку Півдня України. Порто-франко Одеси

Початок українського національного руху: козацько-старшинський етап. Новгород-Сіверський гурток автономістів. Харківський осередок українського руху

Короткі повідомлення:

«Українці в легіоні Яна Домбровського», «Особливості економічного розвитку Одеси», «Роль Харківського і Київського університетів як центрів українського національного відродження», «Новгород-Сіверський гурток автономістів», «Харківський осередок українського руху»

Пошукові завдання:

З'ясування понять: «індустріальна революція (промисловий переворот)», «порто-франко», «національна ідентичність», «національний рух» («національне відродження»)

Створення кластерів, хмарин слів

Самостійний добір джерел для характеристики впливу індустріальної революції на розвиток міст, торгівлі, транспорту, соціальну структуру суспільства; роль Харківського і Київського університетів як центрів українського національного відродження; діяльність Кирило-Мефодіївського братства

Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:

Розв'язання / складання хронологічних задач за темами розділу

Внесення відомостей із розділу до хронологічної таблиці «Європа і Україна в першій половині XIX ст.»

Укладання порівняльної таблиці «Індустріальна революція в Європі та в українських землях у складі російської імперії».

Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з

<p>розвитку</p> <p><i>Позначає</i> на карті та <i>описує</i> за картою історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зокрема адміністративно-територіальні зміни, що відбулися в підросійській Україні наприкінці XVIII – на початку XIX ст.; місця діяльності політичних і національно-культурних організацій; території, охоплені соціальними протестами</p> <p><i>Перетворює</i> інформацію щодо соціально-економічного розвитку українських земель із історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки</p> <p><i>Встановлює</i> вид, час і місце появи, призначення і авторство історичного джерела, <i>добирає інформацію</i> для виконання завдання, аргументує свій вибір</p> <p><i>Визначає та пояснює</i>, що означає для людини належність до соціокультурної спільноти та як належність до різних спільнот та зовнішні чинники впливають на формування її поглядів та переконань</p> <p><i>Визначає</i> поєднання політичних, економічних, соціальних, технологічних, культурних та інших чинників, які впливали на свідомість українців та їхню національну ідентифікацію</p> <p>На прикладах діячів українського національного руху <i>пояснює вплив</i> конкретного вчинку на перебіг подій з погляду суспільних потреб та інтересів</p>	<p>Нації та націоналізм у сприйнятті людей XIX століття</p> <p>Соціальні та політичні рухи. Польське повстання 1830–1831 рр. і його наслідки для України</p> <p>Формування національної ідентичності українців. Нове покоління українських патріотів. Кирило-Мефодіївське братство</p> <p>Українське питання» в баченні російської влади й громадськості</p>	<p>історичних джерел, для пояснення причин, сутності, особливостей і наслідків першого етапу індустріальної революції в українських землях, програмних положень та ідейних засад діяльності Кирило-Мефодіївського братства</p> <p>Характеристика і порівняння з використанням карти особливостей соціально-економічного розвитку регіонів України</p> <p>Формулювання оцінювальних суджень про діяльність історичних осіб (у межах тем розділу), зокрема Івана Котляревського, Тараса Шевченка, Миколи Костомарова, Пантелеймона Куліша, значення діяльності Кирило-Мефодіївського братства в історії України</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Складання кластера (ментальної карти) «Основні ознаки нової соціально-економічної моделі розвитку півдня України протягом першої половини XIX ст.»</p> <p>Складання схеми/презентації «Етапи українського національного відродження та їхні відмінності»</p> <p>Підготовка повідомлення (усного/письмового) «Програмні документи Кирило-Мефодіївського братства і відображення минулого/майбутнього України (або уявлень щодо прав і свобод людини).</p> <p>Підготовка есе «Тарас Шевченко – ідеолог і символ української національно-визвольної боротьби»</p> <p>Укладання порівняльної таблиці «Україна в програмних документах українського, польського і російського національних/визвольних рухів»</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Чому українці опинились по два боки фронту під час війни 1812 р.?</p> <p>Яке значення мало для козаків збереження власних</p>
---	--	---

<p><i>Аргументує</i> за допомогою історичних фактів вплив на мотивацію і діяльність представників національного руху подій політичного, економічного та духовного життя наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст., важливість документів українського національного руху для подальшого розвитку національної ідеї і свідомості українців</p> <p><i>Висуває</i> гіпотези на основі знань і розуміння стосовно впливу соціально-економічних змін наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. та подій першого етапу українського національного руху на майбутнє</p>		<p>військових традицій на нових землях? Що таке «українське питання» в міжнародних відносинах? Який вплив воно мало на міжнародні відносини першої половини XIX ст.? Чому соціально-економічний розвиток півдня України того часу історики вважають новою економічною моделлю? Чи відповідає діяльність гуртка в Новгород-Сіверському контексту національного відродження України? Чи становило Кирило-Мефодіївське братство загрозу самодержавному російському правлінню в українських землях? Чому? Які були розбіжності в цілях українського, російського і польського рухів на території України?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Як виник національний рух в Україні Промисловий розвиток регіону на першому етапі індустріальної революції Козацькі формування після ліквідації Запорозької Січі Політика російської влади щодо українського козацтва Польський національно-визвольний рух першої половини XIX ст. і суспільні настрої в Україні</p>
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ XVIII – У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.		
<p><i>Демонструє</i> знання перебігу подій, явищ, процесів у часі на західноукраїнських територіях наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.</p> <p><i>Укладає</i> хронологічні, синхроністичні,</p>	<p>Адміністративно-територіальний устрій українських регіонів у складі Австрійської імперії Соціальний та етнічний склад</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Лук'ян Кобилиця», «Товариство галицьких греко-католицьких священників: виникнення та діяльність», «Рух будителів у Закарпатті». «Діяльність Головної руської ради», «Галицько-Руська матиця»</p>

<p>узагальнюючі та порівняльні таблиці, схеми, кластери, ментальні карти та ін. для систематизації подій і явищ у межах розділу</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками діячів українського національного руху, <i>наводить приклади</i></p> <p><i>Позначає</i> на карті межі та адміністративно-територіальний устрій українських регіонів у складі Австрійської імперії</p> <p><i>Характеризує</i> чинники, що впливали на спосіб ведення господарства, економічний розвиток, соціальний устрій західноукраїнських земель у першій половині XIX ст.</p> <p><i>Порівнює</i> темпи і напрями розвитку українського національного руху в західноукраїнських землях і підросійській Україні у хронологічному і територіально-просторовому вимірах</p> <p><i>Пояснює</i> залежність перебігу подій, явищ і процесів від панівних суспільних ідей на прикладах «Весни народів» та її відлунні в західноукраїнських землях</p> <p><i>Пояснює причини, результати і наслідки</i> історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні поняття і терміни</p> <p><i>Встановлює</i> вид, час і місце появи, призначення і авторство історичного джерела, <i>добирає інформацію</i> для виконання завдання, аргументує свій вибір</p> <p><i>Аргументує</i> за допомогою історичних фактів</p>	<p>населення.</p> <p>Реформи Марії Терезії та Йосифа II</p> <p>Початок українського національного руху в Австрійській імперії. Закарпатські «будителі». Товариство галицьких греко-католицьких священників</p> <p>Гурток «Руська трійця»</p> <p>«Весна народів» і події в Галичині, Буковині й Закарпатті в 1848–1849 рр. Скасування панщини</p> <p>Головна Руська рада та її національна програма. Газета «Зоря Галицька». Українці в австрійському парламенті</p>	<p><i>Пошукові завдання:</i></p> <p>Створення хмар слів, кластерів, коротких есе-пояснень, тестів із застосуванням понять: «освічений абсолютизм», «будителі», «Весна народів», «опришки»</p> <p>Добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для виконання завдання, наприклад, відповіді на запитання щодо значення діяльності будителів та «Руської трійці» для розвитку українського національного руху</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Складання таблиці «Адміністративно-територіальний устрій західноукраїнських земель» у першій половині XIX ст.» з використанням карти</p> <p>Аналіз даних статистичних таблиць чисельності населення тогочасних західноукраїнських земель, його етнічного та соціального складу і порівняння із відповідними даними підросійської України</p> <p>Складання схем «Причини зростання селянських виступів», «Позитивні й негативні прояви у соціально-економічному житті міст і сіл західноукраїнського регіону наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст.», «Чинники розгортання національного руху в західноукраїнських землях»</p> <p>Порівняння у таблиці політики Російської та Австрійської імперій щодо українців наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст., соціально-економічне становище Наддніпрянщини та західноукраїнських земель у першій половині XIX ст.</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення сутності йосифінських реформ та їхнього впливу на</p>
---	---	---

<p>вплив на мотивацію і діяльність представників національного руху подій політичного, економічного та духовного життя першої половини XIX ст., важливість подій «Весни народів» для подальшого розвитку національної ідеї і свідомості українців</p> <p><i>Висловлює</i> обґрунтовані судження щодо впливу діячів українського національного руху на свідомість українців і майбутнє України</p>		<p>західноукраїнське суспільство, причин, сутності, особливостей і наслідків першого етапу національного відродження в західноукраїнських землях, програмних положень та ідейних засад діяльності Головної руської ради</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i> Створення історичних портретів Лук'яна Кобилиці, Олександра Духновича, Маркіяна Шашкевича, Якова Головацького Складання кросвордів, тестів, ребусів на матеріалі розділу Підготовка есе «Русалка Дністрова» – важлива віха в українському національному відродженні Складання презентації ілюстрованого календаря подій, що відбувалися в західноукраїнських землях упродовж 1848–1849 рр. Створення уявного допису до газети «Зоря Галицька» з позиції сучасника революційних подій 1848 р., поборника прав людини Проект (опис) вхідного квитка на виставку «Весна народів» у Львові»</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i> Чому Габсбурги розділили владу в західноукраїнських землях із польською та мадярською елітами? Як змінювалася політика Габсбургів щодо Східної Галичини? Якою була її кінцева мета? Що зробив Лук'ян Кобилиця для того, щоб підняти селян на повстання? Які риси селянської психології він використав? Чому національне відродження в Галичині почалося з руху за відродження української мови? І. Франко говорив, що поява «Русалки Дністрової»</p>
---	--	---

		<p>«була свого часу явищем наскрізь революційним». Чи погоджуєтесь ви з ним? Чому події 1848–1849 рр. називають «Весною народів»?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Підготовка презентацій / вікторини: «Діяльність Руської трійці та вплив «Русалки Дністрової» на український національний рух у Галичині» Провідна роль греко-католицької церкви в українському національному русі в Галичині та на Закарпатті Перший досвід парламентської діяльності українців» Революція 1848–1849-х рр. на західноукраїнських землях в особах»: постаті, які відобразили особливості тогочасного революційного руху</p>
--	--	---

РОЗДІЛ 3. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ КІНЦЯ ХVІІІ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

<p><i>Демонструє</i> знання подій, явищ, процесів повсякденного і культурного життя України кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст.</p> <p><i>Укладає синхроністичні і узагальнюючі таблиці</i> наукових досягнень, пам’яток культури (в межах розділу)</p> <p><i>Встановлює взаємозв’язки</i> між соціально-економічними та політичними явищами і процесами і розвитком культури, <i>пояснює</i> вплив панівних суспільних ідей на цей розвиток (в межах розділу)</p> <p><i>Розрізняє</i> економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку українського суспільства кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ</p>	<p>Повсякденне життя сільського і міського населення. Сільська та міська забудова (приватний і громадський простори). Житло, побут, одяг різних верств населення</p> <p>Становище жінки</p> <p>Умови розвитку освіти й культури в Україні. Імперська політика в галузі освіти й науки. Шкільна освіта. Університети в Україні. Елітарні навчальні заклади університетського типу</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> Повсякденне життя різних верств українського населення. Становище жінки. Видатні українські вчені першої половини ХІХ ст. (Василь Каразін, Михайло Максимович, Михайло Остроградський)</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> Укладання синхроністичних та узагальнюючих таблиць наукових досягнень, пам’яток культури Добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для виконання завдань: особливості житла, побуту та одягу різних верств українського населення; єврейських містечок; характерні риси національно-культурного життя етнічних груп, що мешкали в українських землях</p>
--	--	---

<p>ст. і <i>пояснює</i> їх взаємовплив на основі отриманих знань</p> <p>За самостійно визначеними критеріями <i>добирає інформацію</i> для виконання завдання, <i>аргументує</i> свій вибір (у межах розділу)</p> <p>На основі аналізу джерел <i>ідентифікує події та явища</i> культурно-інтелектуальної історії, історії повсякденності кінця XVIII – першої половини XIX ст.</p> <p><i>Визначає вплив</i> економічних, політичних, соціальних та культурних обставин на повсякденне життя українців кінця XVIII – першої половини XIX ст.</p> <p><i>Формулює запитання</i> стосовно повсякденного життя, розвитку науки і культури, пам’яток культури України кінця XVIII – першої половини XIX ст.</p> <p><i>Визначає вплив</i> економічних, політичних, соціальних та культурних обставин на діячів культури (в межах розділу)</p> <p><i>Висловлює обґрунтовані судження</i> щодо впливу діячів культури на розвиток національного руху і суспільство в цілому кінця XVIII – першої половини XIX ст.</p> <p><i>Аргументує власні судження</i> за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та з урахуванням гуманістичних цінностей із тем розділу</p> <p><i>Оцінює якість виконання роботи</i> за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв’язку (в межах розділу)</p>	<p>Поступ науки. Видатні вчені</p> <p>Культурно-освітні товариства. Націєтворча роль літературних та історичних праць. «Енеїда» Івана Котляревського. Тарас Шевченко</p> <p>Музика, театр, образотворче мистецтво</p> <p>Національно-культурне життя поляків, росіян, євреїв, німців, кримських татар на теренах України</p>	<p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Аналіз даних статистики щодо розвитку освіти тогочасних західноукраїнських земель і порівняння із відповідними даними підросійської України</p> <p>Порівняння стану освіти в західноукраїнських землях та Наддніпрянській Україні за допомогою таблиці</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення сутності процесів звільнення селянства та їхнього впливу на життя суспільства в західноукраїнських землях і підросійській Україні, особливостей культурно-національного життя різних верств населення і національних спільнот</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Підготовка есе «Кобзар» Тараса Шевченка і формування української нації»</p> <p>Підготовка презентації «Поступ культури на українських землях»</p> <p>Уявна екскурсія пам’яткою культури означеного періоду</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Чи можна стверджувати, що наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст. склалися сприятливі умови для розвитку української культури?</p> <p>Чому в цей період активно виникали культурно-освітні товариства?</p> <p>Чи був тогочасний розвиток української літератури відбитком формування національної ідеї?</p> <p>Чому дата опублікування «Енеїди» є значною віхою в історії української модерної нації?</p> <p>Чому нині українських глядачів приваблюють театральні вистави за п’єсами українських митців</p>
--	--	---

		<p>першої половини XIX ст.</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Архітектурні пам'ятки першої половини XIX ст. у сучасній Україні Досягнення українського музичного мистецтва цієї доби</p>
<p>РОЗДІЛ 4. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТ.</p>		
<p><i>Демонструє</i> знання перебігу подій, явищ, процесів на підросійських українських територіях у середині – другій половині XIX ст.</p> <p><i>Позначає</i> на карті та <i>описує</i> за картою історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зокрема воєнні дії та події соціально-економічного розвитку та розвитку національного руху, місця діяльності політичних і національно-культурних організацій; території, охоплені соціальними протестами (в межах розділу)</p> <p><i>Перетворює</i> інформацію щодо соціально-економічного розвитку українських земель з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки (в межах розділу)</p> <p><i>Укладає</i> хронологічні, узагальнюючі та порівняльні таблиці, схеми, кластери, ментальні карти та ін. для систематизації подій і явищ у межах розділу</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями Кримської війни і початком реформ у Російській імперії</p>	<p>Україна в контексті міжнародних відносин середини XIX ст. Східна (Кримська) війна. Українці у війні</p> <p>Ліквідація кріпацтва і реформи 1860–1870-х рр.</p> <p>Соціально-економічний розвиток підросійської України в другій половині XIX ст.</p> <p>Модернізація промисловості й сільського господарства. Транспорт. Торгівля.</p> <p>Зміни в соціальній структурі населення. Формування робітництва. Українські підприємці</p> <p>Український національний рух: академічно-громадівський етап. Хлопомани. Громадівський рух. Київська громада</p> <p>Південно-Західний відділ Російського географічного</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Українські залізниці другої половини XIX ст.», «Урбанізація і розвиток міст (на конкретному прикладі)», «Михайло Драгоманов». «Володимир Антонович», «Братство тарасівців»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> Створення хмар слів, кластерів, коротких есе-пояснень, тестів із застосуванням понять: «громадівський рух», «земство», «індустріалізація», «інтелігенція», «урбанізація» Добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для виконання завдання (визначення причинно-наслідкових зв'язків між аграрними реформами та розгортанням індустріальної революції, розвитком міст, залізничного будівництва, змінами в соціальній структурі населення тощо)</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення</i> Складання таблиць «Реформи 1860-70-х років у Наддніпрянській Україні», «Соціально-економічний розвиток Наддніпрянської України у другій половині XIX ст.» із використанням карти Аналіз даних статистичних таблиць чисельності</p>

<p><i>Визначає</i> передумови і наслідки, <i>пояснює</i> сутність економічних і соціальних змін у суспільстві в другій половині XIX ст., порівнює темпи і напрями цих змін у хронологічному і територіально-просторовому вимірах</p> <p><i>Визначає</i> тенденції економічного розвитку українських земель у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.</p> <p><i>Розрізняє</i> ознаки належності людей до різних верств, зокрема нових суспільних спільнот, можливості та обмеження за різними ознаками, що склалися в українському суспільстві у другій половині XIX ст.</p> <p><i>Характеризує</i> чинники, що впливали на становище і спосіб життя різних верств населення і відносини між ними (в межах розділу)</p> <p><i>Визначає</i> поєднання політичних, економічних, соціальних, технологічних, культурних та інших чинників, які впливали на свідомість українців та їхню національну ідентифікацію в другій половині XIX ст.</p> <p><i>Пояснює</i> залежність перебігу історичних подій, явищ і процесів від панівних суспільних ідей на прикладах національного українського руху, діяльності таємних гуртків і громад</p> <p>На прикладах діячів українського національного руху <i>пояснює вплив</i> конкретного вчинку людини на перебіг подій з погляду суспільних потреб та інтересів (у межах розділу)</p> <p><i>Аргументує</i> за допомогою історичних фактів</p>	<p>товариства. Молоді громади «Братство (Братерство) тарасівців». Ідейні основи українського руху: Володимир Антонович. Михайло Драгоманов</p> <p>Реакція російської громадськості й імперської влади на розвиток українського руху: Валуєвський циркуляр і Емський указ</p> <p>Польське повстання 1863–1864 рр. та його наслідки</p> <p>Громадсько-політичне та культурне життя єврейського населення</p> <p>Кримськотатарське національне відродження</p>	<p>населення тогочасних українських земель у складі Російської імперії, його етнічного та соціального складу, порівняння із відповідними даними попереднього періоду</p> <p>Складання хронологічних з історії регіону, України і Європи</p> <p>Складання схем «Причини зростання селянських виступів», «Позитивні й негативні прояви у соціально-економічному житті міст і сіл регіону у другій половині XIX ст.», «Чинники розгортання національного руху»</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення причин, сутності, особливостей і наслідків другого етапу національного відродження, ролі різночинної інтелігенції в розвитку українського національного руху та осучасненні (модернізації) суспільства; спрямованості українського руху на формування модерної нації</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Підготовка повідомлень (усних/письмових): «Зародження та поширення ідеології сіонізму серед єврейського населення України», «Культурно-просвітницьке спрямування кримськотатарського національного руху», «Роль і місце України в господарському житті Російської імперії»</p> <p>Складання кросвордів, тестів, ребусів на матеріалі розділу</p> <p>Підготовка есе «Історичне значення діяльності Володимира Антоновича / Ісмаїла Гаспринського, Михайла Драгоманова / Олександра Кониського</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Чи існує, на вашу думку, зв'язок між причинами</p>
---	---	--

<p>вплив на мотивацію і діяльність представників національного руху подій політичного, економічного та духовного життя у другій половині XIX ст., важливість документів українського національного руху для подальшого розвитку національної ідеї і свідомості українців</p>		<p>Кримської війни й селянським рухом за скасування кріпацтва? У чому відмінність між роллю Наддніпрянської України в системі міжнародних відносин першої та другої половини XIX ст.? Чому селянська реформа 1861 р. не ліквідувала протиріч у сільському господарстві? Чи були реформи 1870-х років послідовними? Які особливості соціально-економічних зрушень в українських землях у пореформенний період? Чому поляки зневажливо ставилися до хлопomanів? Чому українське населення не підтримало Польське повстання 1863–1864-х рр.? Які мали бути основні наслідки Валуєвського циркуляра для подальшого розвитку українського руху? У чому вбачали небезпеку громадівської роботи російські шовіністи та урядовці? Як Емський указ 1876 р. вплинув на становище української культури?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Програмові засади й форми організації українського руху на підставі публікацій його лідерів, офіційних документів, спогадів Українські підприємці XIX ст.: історії успіху Пам'ятки політичної / правової думки в Україні XIX ст.</p>
<p>РОЗДІЛ 5. УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В СКЛАДІ АВСТРО-УГОРЩИНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX ст.</p>		
<p><i>Демонструє знання</i> перебігу подій, явищ, процесів у часі на західноукраїнських територіях у другій половині XIX ст. <i>Укладає</i> хронологічні, синхроністичні,</p>	<p>Зміни в політичному становищі західноукраїнських регіонів у зв'язку з перетворенням Австрійської імперії на Австро-</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Товариства «Просвіта» та їхня роль», «Діяльність Товариства імені Шевченка: основні віхи», Історичне значення діяльності Івана Франка, Олександра</p>

<p>узагальнюючі та порівняльні таблиці, схеми, кластери, ментальні карти та ін. для систематизації подій і явищ у межах розділу</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками діячів українського національного руху, наводить приклади (в межах розділу)</p> <p><i>Характеризує</i> чинники, що впливали на спосіб ведення господарства, економічний розвиток, соціальний устрій західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії</p> <p><i>Виявляє інтереси різних спільнот/ груп</i> суспільства і визначає шляхи їх узгодження для розв'язання проблем відповідних спільнот/груп (у межах розділу)</p> <p><i>Порівнює</i> темпи і напрями розвитку українського національного руху в західноукраїнських землях і підросійській Україні в хронологічному і територіально-просторовому вимірах</p> <p><i>Пояснює</i> залежність перебігу подій, явищ і процесів від панівних суспільних ідей на прикладах зростання української політичної активності в західноукраїнських землях</p> <p><i>Пояснює причини, результати і наслідки</i> історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні поняття і терміни з тем розділу</p> <p><i>Встановлює</i> вид, час і місце появи, призначення і авторство історичного джерела, <i>добирає інформацію</i> для виконання завдання,</p>	<p>Угорську, запровадженням конституційно-парламентського устрою та децентралізацією.</p> <p>«Українське питання» в політиці австрійської влади</p> <p>Особливості соціально-економічного розвитку західноукраїнських регіонів. Пореформені зміни в становищі селянства. Нафтова промисловість Дрогобиччини. Кооперативний рух. Трудова міграція</p> <p>Національно-політичні й культурні течії в українському русі Галичини і Буковини: русофіли («москвофіли») і народовці («українофіли»)</p> <p>Налагодження контактів Київської громади з галицькими народовцями. Зародження ідеї «соборної України».</p> <p>Радикальний рух у Галичині</p> <p>Зростання української політичної активності. Українсько-польське суперництво в Галичині.</p> <p>Українське представництво в Галицькому сеймі та австрійському парламенті у Відні. Народовська політика</p>	<p>Барвінського, Юліана Бачинського, Юліана Романчука, Юрія Федьковича. «Культурне життя поляків/євреїв/німців на території України в ХІХ ст.»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> Створення хмар слів, кластерів до понять, коротких есе–пояснень, тестів із застосуванням понять: «кооперативний рух», «народовці /українофіли», «нова ера», «органічна праця», «радикали», «русофіли/москвофіли», «український П'ємонт» Добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) виконання завдання (відповіді на запитання щодо особливостей соціально-економічного і політичного розвитку українських регіонів у складі Австро-Угорської імперії тощо)</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Складання таблиці «Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель» у половині ХІХ ст.» з використанням карти; порівняльної таблиці розвитку українського руху в Російській та Австро-Угорській імперіях у ХІХ ст. Аналіз статистичних даних щодо чисельності населення тогочасних західноукраїнських земель, його етнічного та соціального складу і порівняння із відповідними даними підросійської України Складання схем «Прочини зростання українського руху», «Позитивні й негативні прояви у соціально-економічному житті міст і сіл західноукраїнського регіону у другій половині ХІХ ст.», «Напрями українського руху в другій половині ХІХ ст.», «Причини і наслідки трудової еміграції українського населення»</p>
--	--	---

<p>аргументує свій вибір (у межах розділу)</p> <p><i>Аргументує</i> за допомогою історичних фактів вплив на мотивацію і діяльність представників національного руху, подій політичного, економічного та духовного життя другої половини ХІХ ст., важливість парламентської діяльності та утворення політичних товариств і політичних партій для подальшого розвитку національної ідеї і свідомості українців</p> <p><i>Висловлює</i> обґрунтовані судження щодо впливу діячів українського національного руху на свідомість українців і майбутнє України</p>	<p>«нової ери».</p> <p>Утворення політичних товариств і політичних партій</p>	<p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення ролі і місця українських регіонів у господарському житті Австро-Угорської імперії, причини виникнення радикального руху, причини і наслідки трудової еміграції</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Складання кросвордів, тестів, ребусів на матеріалі розділу</p> <p>Підготовка есе «Конституційно-парламентська діяльність як важливий складник розвитку українського руху народів Австро-Угорської імперії»</p> <p>Складання презентації ілюстрованого календаря подій українського руху, що відбувалися в західноукраїнських землях у другій половині ХІХ ст.</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Які наслідки для селянства мала реформа 1848 р.?</p> <p>Якими були роль і місце українських земель у господарському житті Австро-Угорщини?</p> <p>Яку роль, на вашу думку, відіграли кооперативи в економічному житті краю?</p> <p>Чому, на вашу думку, в українському русі на західноукраїнських землях існували дві течії, що протистояли одна одній? Як це впливало на національне відродження? Як ви вважаєте, яка із цих двох течій зробила більше для національного відродження українців? Чому?</p> <p>Яку роль відігравало товариство «Просвіта» в розгортанні національного руху в західноукраїнських землях?</p> <p>Яке значення мала діяльність Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка?</p> <p>Яку роль у загальноукраїнському русі відіграв український рух в західноукраїнських землях?</p>
--	---	--

		<p>Чому виникли УНДП і УСДП? В яких питаннях всі західноукраїнські партії були одностайні? Галичину другої половини ХІХ ст. називають «Українським П'ємонтом». Чи згодні ви із цією думкою? Чому? У чому, на вашу думку, полягає історичне значення національного відродження в західноукраїнських землях для тогочасної України? А для нащадків і сучасної України? Якби ви жили в той час на західноукраїнських землях, то до якої партії вступили б? Чому?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i> Розробка уявної сторінки одного з діячів національного відродження у Фейсбуці або статті до української Вікіпедії Подібність і відмінність культурницького та політичного етапів національного відродження в західноукраїнських землях Дебати/панельна дискусія на тему: «Я підтримую ... течію українського руху» (які ідеї висували різні групи прихильників; чому ви підтримуєте цю групу, що нового ви б хотіли внести в діяльність цієї течії)</p>
--	--	---

РОЗДІЛ 6. УКРАЇНА НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

<p><i>Демонструє знання</i> перебігу подій, явищ, процесів у часі на українських територіях на початку ХХ ст.</p> <p><i>Описує</i> історичні явища і процеси початку ХХ ст. за картою, <i>позначає і показує</i> на карті перебіг явищ, процесів: українські території на початку ХХ ст., місця діяльності суспільно-політичних,</p>	<p>Населення України на початку ХХ ст. Індустріальна модернізація. Міста як осередки великого підприємництва, торгівлі та фінансів</p> <p><i>Економічна криза 1900–1903 рр. Розвиток монополій.</i></p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Монополізація української економіки», «Внесок меценатів у розвиток України на початку ХХ ст.», «Михайло Грушевський», «Дмитро Донцов», «Микола Міхновський», «Симон Петлюра», «Євген Чикаленко», «Поширення руху «Просвіт»»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i></p>
--	---	--

<p>національно-культурних організацій</p> <p><i>Пояснює причини, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні поняття і терміни в межах розділу; розрізняє економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства і пояснює їх взаємовплив на основі отриманих знань (у межах розділу)</i></p> <p><i>Встановлює вид, час і місце появи, призначення і авторство історичного джерела, добирає інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір (у межах розділу)</i></p> <p><i>Виявляє смислові зв'язки між різними фрагментами інформації та джерелами різних видів, укладає хронологічні, синхроністичні, узагальнюючі та порівняльні таблиці, схеми, кластери, ментальні карти та ін. для систематизації подій і явищ у межах розділу</i></p> <p><i>Характеризує діяльність людини у природно-географічному середовищі українських земель, виявляє і пояснює особливості розвитку українських регіонів на початку ХХ ст., визначає чинники, що впливали на спосіб ведення господарства, тенденції й протиріччя соціально-економічного розвитку України початку ХХ ст., модернізації суспільно-політичного життя в Наддніпрянщині</i></p> <p><i>Встановлює взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками діячів українського національного руху, наводить приклади діяльності Євгена Чикаленка, Михайла Грушевського, Миколи Міхновського,</i></p>	<p>Регіональна спеціалізація промисловості й сільського господарства</p> <p>Проведення в Україні столипінської аграрної реформи. Переселенські рухи</p> <p>Український національний рух: політичний етап. Радикалізація руху. Автономістська й самостійницька течії в національному русі</p> <p>Розбудова політичних партій. Утворення національних організацій культурно-освітнього та військово-спортивного спрямування. «Націоналізація» селянства</p> <p>Консолідація української нації. Українці в Російській революції 1905–1907 рр.</p> <p>Боротьба українців за реформу виборчої системи в Австро-Угорській імперії. Українське представництво в російській Державній думі та австрійських парламентських установах – Галицькому сеймі і Державній раді.</p> <p>Український національний рух і його опоненти в умовах пореволюційної (столипінської)</p>	<p>Створення хмар слів, кластерів до понять, коротких есе–пояснень, тестів із застосуванням понять: «страйк», «монополізація економіки», «політизація українського національного руху», «діаспора», «столипінська аграрна реформа», «автономізм»</p> <p>Добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для виконання завдання (відповіді на запитання щодо особливостей розвитку промисловості і сільського господарства в українських регіонах, програм і діяльності політичних партій тощо)</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i></p> <p>Складання таблиці «Соціально-економічний розвиток українських земель» на початку ХХ ст.» з використанням карти; порівняльної таблиці розвитку українського руху в Російській та Австро-Угорській імперіях на початку ХХ ст.</p> <p>Аналіз даних статистичних даних щодо чисельності населення тогочасних українських земель, їх етнічного та соціального складу і порівняння різних українських регіонів</p> <p>Складання схем: «Співвідношення між політичними течіями Європи й України на початку ХХ ст.», «Причини і наслідки трудової еміграції українського населення», «Сутність і заходи Столипінської реформи в Україні»</p> <p>Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення ролі і місця українських регіонів у господарському житті двох імперій, ролі і місця політичних партій, що існували в Україні на початку ХХ століття, змін в українському національному русі протягом 1907–1914 рр.</p>
--	--	---

<p>Костя Левицького, Євгена Олесницького; висловлює обґрунтовані судження щодо впливу діячів українського національного руху на свідомість українців і майбутнє України</p> <p><i>Виявляє інтереси різних спільнот/груп</i> суспільства і визначає шляхи їх узгодження для розв'язання проблем відповідних спільнот/груп, зокрема у процесі модернізації українського суспільства, діяльності українських політичних партій та інших національних організацій, українського національного руху у період російської революції 1905–1907 рр., боротьбі українців за реформу виборчої системи в Австро-Угорщині</p> <p><i>Пояснює</i> залежність перебігу подій, явищ і процесів від панівних суспільних ідей на прикладах зростання української політичної активності в українських землях; <i>порівнює</i> темпи і напрями розвитку українського національного руху в західноукраїнських землях і підросійській Україні у хронологічному і територіально-просторовому вимірах (у межах розділу)</p> <p><i>Аргументує</i> за допомогою історичних фактів вплив на мотивацію і діяльність представників національного руху подій політичного, економічного та духовного життя початку ХХ ст., важливість парламентської діяльності та утворення політичних товариств і політичних партій для подальшого розвитку національної ідеї і свідомості українців</p>	<p>реакції 1907–1914 рр. Товариство українських поступовців</p> <p>Посилення імперського тиску з боку російської влади. Діяльність чорносотенців. Єврейські погроми. «Справа Бейліса». Посилення соціальної і політичної напруженості</p>	<p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i> Складання кросвордів, тестів, ребусів на матеріалі розділу Підготовка твору-роздуму «Якби ви могли обирати, то до якої тогочасної політичної сили приєднались? Чому?» Складання презентації ілюстрованого календаря подій українського руху, що відбувалися в українських землях на початку ХХ ст. Уявіть себе одним із засновників політичної партії початку ХХ ст. Використовуючи знання про політичне становище та соціально-економічні проблеми в українських землях початку ХХ ст., підготуйте та захистіть проект її програми</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i> Як поява монополій вплинула на економічну та соціально-політичну ситуацію в українських землях? Яку роль кооперація відіграла в економіці? У чому полягає взаємозв'язок між модернізаційними процесами початку століття й піднесенням протестного руху різних верств населення? Що спільне в програмах різних політичних партій початку ХХ ст.? Чому процеси консолідації української нації на початку ХХ ст. не завершилися? Нині сучасне українське суспільство характеризують як надто політизоване. Чи погоджуєтесь ви з такою точкою зору? Чому? Чи є щось спільне в розвитку українського суспільства на початку ХХ і ХХІ ст.? Чому українські політичні партії не мали чіткої програми дій у революції? Чи була в Україні того часу політична партія, яка йшла далі вимог про автономію України? Якщо так,</p>
--	---	---

		<p>назвіть її. Які аргументи наводили її представники? Порівняйте ці аргументи з аргументами Української трудової громади. Які з них видаються вам більш переконливими?</p> <p>Чи відрізнялися «Просвіти» в західноукраїнських землях і підросійській Україні?</p> <p>Чи була пов'язана аграрна реформа із модернізаційними процесами в суспільстві? Як саме?</p> <p>Чому намагання Петра Столипіна розв'язати аграрне питання не мало успіху?</p> <p>Чому уряд в умовах післяреволюційної реакції вдавався до провокування єврейських погромів?</p> <p>Що спільного й відмінного в діяльності Загальної української організації та Товариства українських поступовців?</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i></p> <p>Дослідження і презентація: «Що розповідають герби родин українських меценатів», «Доля пам'ятника Івану Харитоненку в Сумах», «Дерево роду Симиренків»</p> <p>Міграція українського селянства</p> <p>Розробка уявної сторінки одного з діячів українського руху початку ХХ ст. у Фейсбуці або статті до української Вікіпедії</p> <p>Дебати / панельна дискусія на тему: «Минуле і сьогодення українських політичних партій» (ситуація в Україні на початку ХХ ст.: що спільного й відмінного в діяльності різних політичних сил? До чого призводило таке розмаїття? Які з цих політичних сил сприяли розвитку національного руху, а які перешкоджали?)</p>
--	--	--

РОЗДІЛ 7. ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ В СЕРЕДИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.

<p><i>Демонструє знання</i> перебігу подій, явищ, процесів соціокультурного життя і повсякдення в українських регіонах на початку ХХ ст.</p> <p><i>Описує</i> історичні явища і процеси початку ХХ ст. за картою, <i>позначає</i> на карті явищ і процеси соціокультурного розвитку, показує на карті центри університетської освіти, місця розташування основних культурно-освітніх закладів і визначних пам'яток архітектури й образотворчого мистецтва;</p> <p><i>Пояснює причини, результати і наслідки</i> змін, що відбулися у другій половині ХІХ і на початку ХХ ст. в освіті, науці, культурі, повсякденному житті, використовуючи відповідні; поняття і терміни в межах розділу; <i>розрізняє</i> економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства і <i>пояснює</i> їх взаємовплив на основі отриманих знань причини і наслідки</p> <p><i>Виявляє</i> смислові зв'язки між різними фрагментами інформації та джерелами різних видів, <i>укладає</i> хронологічні, синхроністичні, узагальнюючі та порівняльні таблиці, схеми, кластери, ментальні карти та ін. для систематизації подій і явищ у межах розділу</p> <p><i>Характеризує</i> особливості повсякденного життя населення у природно-географічному середовищі українських земель, <i>виявляє</i> і <i>пояснює</i> суперечливість умов розвитку української культури (залежність від національної політики імперій), особливості культурного розвитку українських регіонів на</p>	<p>Заняття та умови праці селян і містян. Громада як форма організації сільського населення. Повсякдення села та міста. Етнічне й конфесійне розмаїття міського населення</p> <p>Урізноманітнення форм і напрямів освіти: гімназійна освіта, поява навчальних закладів технічного профілю, приватні навчальні заклади. Боротьба за створення українського університету у Львові</p> <p>Розвиток наукових досліджень. Наукові товариства</p> <p>Реалізм другої половини ХІХ ст. як світоглядна і культурно-мистецька течія. Український модерн і ранній модернізм (авангардизм) зламу ХІХ–ХХ ст. у літературі, образотворчому мистецтві, архітектурі. Меценатство</p> <p>Нові види мистецтва (фотографія і кінематограф)</p> <p>Участь церкви (релігійних організацій) і духівництва у формуванні основ новочасного українського суспільства. Розширення просторів</p>	<p><i>Короткі повідомлення:</i> «Софія Русова», «Борис Грінченко», «Христина Алчевська», «Дмитро Яворницький», «Розвиток української преси на початку ХХ ст.», «Український театр на межі століть», «Владислав Городецький», «Марія Заньковецька», «Соломія Крушельницька», «Микола Лисенко»</p> <p><i>Пошукові завдання:</i> Створення хмар слів, кластерів, есе–пояснень, тестів із застосуванням понять: «урбанізація», «фемінізм» «реалізм», «український модерн» Добір інформації з кількох джерел (із встановленням їх особливостей і достовірності) для виконання завдання (відповіді на запитання щодо особливостей розвитку культури України та її основних жанрів і напрямів цього періоду тощо)</p> <p><i>Практичні завдання та завдання з розвитку критичного та системного мислення:</i> Складання таблиці «Урбанізація в українських землях на початку ХХ ст.» з використанням карти; розвиток науки в Україні на початку ХХ ст., основні напрями розвитку мистецтва і архітектури Аналіз статистичних даних щодо чисельності населення тогочасних українських міст, їхнього етнічного та соціального складу і порівняння різних українських регіонів Складання схеми «Основні ознаки модернізації» Аналіз, синтез і застосування інформації, отриманої з історичних джерел, для пояснення процесів емансипації жінок, розвитку модерного мистецтва в українських регіонах, розвитку освіти і науки</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p>
--	---	--

<p>початку ХХ ст., <i>визначає</i> чинники, що впливали на розвиток культури та спосіб життя міського і сільського населення на початку ХХ ст.</p> <p><i>Встановлює</i> взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками діячів українського національного руху і розвитком культури, <i>висловлює</i> обґрунтовані судження щодо впливу Андрея Шептицького, Івана Пулюя, Іллі Мечникова, Миколи Лисенка, Лесі Українки, Соломії Крушельницької, Марії Заньковецької, Богдана Ханенка на культуру українських регіонів, про історичне значення їхньої діяльності</p> <p><i>Виявляє інтереси різних спільнот/груп</i> суспільства і визначає шляхи їх узгодження для розв'язання проблем відповідних спільнот/груп, зокрема у процесі модернізації українського суспільства, діяльності українських політичних партій та інших національних організацій, українського національного руху у період російської революції 1905–1907 рр., боротьбі українців за реформу виборчої системи в Австро-Угорщині</p> <p><i>Пояснює</i> вплив модернізації на суспільно-культурне життя українців, зміни в світогляді людини і повсякденному житті; розпізнає й описує пам'ятки архітектури й образотворчого мистецтва, створені під впливом художніх принципів реалізму і модернізму</p> <p><i>Формулює і аргументовано висловлює</i>, відстоює у дискусії власні погляди та переконання з тем розділу</p>	<p>світського життя (секуляризація).</p> <p>Зміни в поглядах на становище жінки. Опіка над здоров'ям і медичні служби.</p> <p>Зміни у світосприйнятті та відчутті людиною простору. Поява нових видів транспорту, засобів спілкування та поширення інформації (преса). Облаштування громадського простору</p>	<p>Складання кросвордів, тестів, ребусів на матеріалі розділу</p> <p>Підготовка твору-роздуму «Пам'ятка архітектури (живопису) початку ХХ ст. як відображення процесів модернізації суспільства»</p> <p>Презентація «Як проявився модерн і стилізація в архітектурі»</p> <p>Підготовка есе «Історія України крізь призму мистецьких творів»</p> <p>Складання презентації ілюстрованого календаря пам'яток українського мистецтва на початку ХХ ст.</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Які особливості розвитку освіти в українських землях на початку ХХ ст.? Які проблеми освіти залишалися нерозв'язаними?</p> <p>Доведіть, що тогочасні університети були основними центрами розвитку науки</p> <p>Які причини та наслідки емансипації жінок?</p> <p>Як вплинули процеси модернізації на тогочасне культурне життя?</p> <p>Чому, на вашу думку, українська література розвивалася попри жорсткий тиск і цензуру?</p> <p>Які були причини й наслідки змін у діяльності українських видавництв і преси на межі століть?</p> <p>Які тенденції в розвитку української музики?</p> <p>Який зв'язок між процесами модернізації та розвитком театрального мистецтва?</p> <p>Які були причини та наслідки змін, що відбулися в міській і сільській забудові?</p> <p>Як вплинули процеси модернізації на розвиток архітектури та образотворчого мистецтва?</p> <p>Чи відображались у живописі та архітектурі процеси українського національно-культурного відродження? Як саме?</p>
--	---	--

		<p>Дослідники вважають, що в українській сім'ї того часу панували рівноправність подружжя і демократизм у їхніх взаєминах. Чи погоджуєтесь ви з цим? Аргументуйте свою думку.</p> <p><i>Проекти (індивідуальні/групові):</i></p> <p>Вплив процесів модернізації на життя українського суспільства</p> <p>Розробка уявної сторінки одного з діячів українського руху початку ХХ ст. у Фейсбуці або статті до української Вікіпедії</p> <p>Уявна екскурсія кийвською виставкою (всеросійською / фабрично-заводською / сільськогосподарською / торгово-промисловою / науково-художньою) та пояснення модернізаційних тенденцій, що відбивалися в них</p> <p>Вплив модернізаційних процесів на формування світогляду українського населення та повсякденного життя української родини</p> <p>Вплив процесів модернізації на розвиток архітектури та образотворчого мистецтва</p> <p>Відображення у живописі та архітектурі процесів українського національно-культурного відродження</p> <p>Модернізаційні зміни в забудові нашого села / міста</p> <p>Дослідження та презентація «Історія будівлі земської школи у нашому (найближчому до нас) населеному пункті»</p> <p>Дебати / панельна дискусія на тему: «Традиції українського суспільства: що досі підтримує їх життєздатність»</p>
Інтегроване узагальнення до курсу. Історія України та людства у контексті Нового часу		
Виявляє і пояснює ознаки «довгого» ХІХ	Основні здобутки та виклики	Практичні завдання для розвитку критичного та

<p>століття</p> <p><i>Характеризує</i> діяльність людини у природно-географічному середовищі в країнах України, Європи, Америки та Азії кінця XVIII ст. – початку XX ст., наводить приклади впливу людини на природу в минулому і сьогоденні</p> <p><i>Характеризує</i> чинники, що визначали тенденції економічного розвитку в державах Європи, Америки та Азії кінця XVIII ст. – початку XX ст.</p> <p><i>Зіставляє</i> типові явища і процеси європейської та української історії в XIX – на початку XX ст.</p> <p><i>Аргументує</i> важливість міжнародних і національних документів кінця XVIII ст. – початку XX ст., що містять стандарти прав людини</p> <p><i>Визначає</i> внесок українського суспільства в загальноєвропейську культурну спадщину кінця XVIII ст. – початку XX ст.</p> <p><i>Висловлює</i> судження щодо значення «довгого» XIX ст. для подальшого розвитку людства</p>	<p>«Довгого» XIX століття в Європі та світі</p> <p>Українське суспільство в на межі XVIII – початку XX ст.: особливості розвитку</p> <p>Внесок українського суспільства в загальноєвропейську культурну спадщину XIX ст.</p>	<p><i>системного мислення:</i></p> <p>Обговорення синхронізованої хронологічної таблиці ««довге» XIX століття»</p> <p>Формулювання суджень про роль історичних осіб в історичному розвитку України, Європи, Америки та Азії наприкінці XVIII – початку XX ст.</p> <p><i>Творчі завдання (індивідуально, в парах/групах):</i></p> <p>Презентація, план та/або сценарій віртуальної екскурсії «Пам’ятки історії «довгого» XIX століття в музеях України, Європи і світу»</p> <p><i>Обговорення та дискусії (орієнтовні теми):</i></p> <p>Які нові виклики поставило перед людством «довге» XIX століття?</p> <p>Які здобутки «довгого» XIX століття, на вашу думку, є найважливішими для історії людства?</p> <p>Які основні явища, процеси відбувалися в європейській та українській історії в XIX – на початку XX ст.?</p> <p>Як події та явища «довгого» століття найбільше вплинули на історичний розвиток України?</p> <p>Яку роль відігравала Україна в історії людства впродовж «довгого» XIX ст.?</p> <p>У чому особливості міжнародних відносин у XIX – на початку XX ст.?</p> <p>Про що я дізнався/дізналася, вивчаючи історію держав Європи, Америки та Азії наприкінці XVIII – на початку XX ст.?</p>
---	--	---

Прикінцева частина

Оцінювання навчальних результатів учнів/учениць з предмета «Історія України» у 7-9 класах

Оцінювання – це вимірювання навчальних досягнень тих, хто навчаються, тобто порівняння і встановлення співвідношення того, що учень/учениця знає та уміє, до того, що він/вона має знати й уміти на певний момент навчання відповідно до навчальної програми.

Основою оцінювання здобувачів освіти є передбачені модельною навчальною програмою очікувані результати їхньої навчальної діяльності або складники ключових компетентностей і наскрізних умінь, що мають формуватися/розвиватися під час навчання, а саме: мінімальний обсяг знань, обов'язковий для засвоєння учнем/ученицею відповідно до його/її індивідуального розвитку та пізнавальних можливостей; основні уміння та навички, формування/розвиток яких передбачено програмою; формування ціннісного ставлення учня/учениці до історичних і суспільно значущих явищ, процесів і подій, що досліджуються ним/нею.

Діяльність учителя з оцінювання учнів/учениць має здійснюватися шляхом поточного (формуального) і підсумкового оцінювання.

Поточне формувальне оцінювання учнів під час уроку передбачає дотримання вчителем таких етапів (кроків): 1) формулювання вчителем (разом з учнями) очікуваних результатів уроку; 2) визначення вчителем (разом з учнями) критеріїв і показників оцінювання; 3) обрання стратегій, процедур та шкали оцінювання; 4) виконання оцінювання вчителем та/або самооцінювання/взаємооцінювання учнів/учениць.

Підсумкове оцінювання дає змогу перевіряти й оцінювати результати роботи учнів/учениць: 1) по закінченні засвоєння матеріалу розділу програми; 2) наприкінці семестру; 3) по закінченні навчального року. Оцінка результатів навчання учнів/учениць може бути якісною (виражається вербально) та кількісною (позначається балами).

При оцінюванні досягнень програмових очікуваних результатів учнів/учениць 7–9 класів із «Історії України» вчитель має враховувати: логічність і обґрунтованість, осмисленість, глибину, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість міркувань учня/учениці, рівень сформованості загальнонавчальних та предметних умінь і навичок, рівень володіння наскрізними вміннями й рівень сформованості ключових компетентностей.

Орієнтирами для вчителя в оцінюванні учнів/учениць виступають обов'язкові результати навчання історії та громадянської освіти, передбачені Державним стандартом базової середньої освіти. В освітній програмі закладу освіти вони можуть бути конкретизовані для зручності формуального оцінювання проміжних результатів.

Оцінювання має бути відкритим для учнів/учениць. Учителю слід інформувати учнів про очікувані результати, показники (критерії), цілі, стратегії, методи та шкалу оцінювання. Це сприятиме свідомій і сумлінній

роботі учнів/учениць на уроках і вдома, адже вони знатимуть, чого від них очікує вчитель та як він визначатиме оцінку їхньої роботи.

Авторський колектив:

Пометун Олена Іванівна

Інститут педагогіки НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, opometun@gmail.com

Ремех Тетяна Олексіївна

Інститут педагогіки НАПН України, завідувачка відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук старший дослідник, remehtatyana@gmail.com

Гупан Нестор Миколайович

Інститут педагогіки НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, nestorgupan@gmail.com

Малієнко Юлія Борисівна

Інститут педагогіки НАПН України, старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, j-b-m@ukr.net

Серова Галина Володимирівна

Інститут педагогіки НАПН України, старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, galina_serova@ukr.net